

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 14 (460), serie nouă. Miercuri, 12 aprilie, 2000. Preț: 4.000 lei

Deunăzi, în cadrul unei emisiuni consacrate rostirii cu voce tare a operei eminesciene, a apărut, surpriză, în chip de recitator, însuși Mircea Cărtărescu. Am fost stupefiat. Participarea contemporanului, la fel de "astral și pletos" ca înaintașul, la oficierea cultului ilustrului romantic m-a tulburat. Recitarea publică pe un post TV este, după opinia mea, forma cea mai puternică, mai banală dar și mai necritică la care un poet, mai mult, un doctor în litere, poate să se dedea. Ca să nu zic "să se coboare"...

(Horia Gârbea)

Deunăzi, mi-ai comunicat abrupt, pentru că „aveai mușafiri“, prin telefon (cel care a insistat să vorbim a fost Cătălin Țirlea) că „în urma presiunilor lui Eugen“ (Simion) ești „obligat“ să-mi întrerupi colaborarea la „Contemporanul“ (Este foarte curios că și domnul Octavian Soviany părăsea „Contemporanul“ tot din cauza lui E.S.!).

(Marin Mincu)

Vlad Rădescu n-a dovedit vreodată că ar avea o cât de mică legătură cu actoria, dar, în meteorica lui carieră, a învățat cu temeinicie psihologia artistului. El știe, ca nimeni altul, că acesta - având suflet sensibil și labil - este ușor de manipulat. Prin urmare, că, pentru a conduce un teatru, este suficient să-i dezbinii colectivul. Și așa a făcut vreme de trei ani! Și așa face, în continuare, chiar dacă s-a apropiat scadența. Cu tenacitate! Cu satisfacția perversă a celui mediocru!

(Maria Laiu)

Doamna Aurelia Rusu, pentru a mă strivi, reproduce în facsmisil dedicația Mariei Simionescu, la care am adăugat și eu o formulă convențională de mulțumire, atunci când, totuși, acel prim volum a văzut lumina tiparului. Domnia sa, care a stat recent câțiva ani în Franța, poate va da un sens ironic acestei banale formule de politețe, pe care o întăresc și acum prin semnătură.

(Alexandru George)

Memorabilă lucrătura gangului mediatic și care a culminat prin două numere de prestidigitație informațional-afectivă la M.Tucă show cu C.T.Popescu și, respectiv, I.Cristoiu în roluri principale.

(Șerban Lanescu)

RENAȘTEREA SCÂNTEISTĂ

Mai ieri, pe vremea Ciuruitului, când o gazetă voia să blameze pe cineva, inventa o scrisoare a unui cititor, iritat că un scriitor nu vorbește despre realizările socialiste sau un pictor nu oglindește realitatea (de zi cu zi!) a poporului. Înfierat tovrărește pentru abaterile sale de la morala comunistă, Augustin Buzura avea să descopere (deloc uimit!) că profesoara care-i nega valoarea literară a unei cărți nu se afla în actele de la starea civilă, de vreme ce sub apelativul ei se găsea un redactor al organului numit „Scânteia”. Practica asta, frecventă în **iepoca de aur**, se prelungește și acum în nepoțica (sau fiica) faimoasei „Scânteii”, pe care o bănuiește oricine: „Dimineața”. * Sperând că oficiază cu poporul (și pentru popor), o profesoară pensionară (o fi vreo ibovnică a lui I.I.I!) tună și fulgeră împotriva profesorului universitar Emil Constantinescu. Deh, se află în aceeași branșă! Dar, cum nici o crimă nu-i perfectă, semnătura își trădează de îndată obârșia. Zice anonimă: „Uitați că securitatea a constituit și constituie **elita** unei armate?”. La o asemenea afirmație, comentariile sunt de prisos. * Recrutată din trupele cu ochi albaștri, doamna pensionară își dezvăluie, una după alta, calitățile de locotenent al Emanatului. Cum ne place să lucrăm cu materialul clientului, iată ce lansează, cu eleganță, ex-profesoara: „Într-o perioadă, îndeajuns de grea, pentru noi, românii, un om, un adevărat conducător, un om vertical, cu un caracter integru, cinstit, sincer, cu o educație sănătoasă, cu o credință sfântă în Cel Atotputernic, nemărturisită, dar dovedită prin fapte, a sfidat aparențele, greutățile și umilințele de tot felul (...), acest om, domnul președinte Ion Iliescu, a mers curajos, demn, înainte!”. După un asemenea panegiric, se mai poate adăuga ceva? Se pare că nu! * Și, cum spuneam, dascălița nu se lasă până nu-și dă în vileag toate simpatiile. Dacă-i fanatizată de chipul angelic al lui I.I.I., de ce l-ar uita și pe cel al Bardului de Butimanu. Iată ce-i reproșează geologului: „Pe Vadim Tudor, președintele PRM, l-ați târât împreună cu lingăii din jurul dumneavoastră, cu cei din justiție, în zeci și sute de procese, scornite, pentru a-l aduce în sapă de lemn, pentru a-l împiedica să ajungă în conducerea țării”. Cu asemenea anonime (și, în plus, pensioanare!), să tot intri, bărbătește, în confunțări ideologice!

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:

<http://bic.romlit.ro/email/luceafarul@bic.romlit.ro>

ȘI TU, MIRCEA... ?

de HORIA GÂRBEA

"Anul Eminescu", sărbătorit de către UNESCO și, după puteri, de către alte instituții, a reaprins, întrucâtva, polemica lansată de niște tineri confrăți cu privire la cultul poetului. Orice om normal trebuie să convină că discuția critică asupra operei este mai potrivită, chiar cu acest prilej, decât slăvirea goală a insului acoperind mormântul cu flori și numele cu sintagme zăngănitore, gen "poetul nepereche", "luceafărul poeziei" etc.

De asemenea, e ușor de constatat, deși unii preferă să nu observe, că o șarjă împotriva lui Eminescu este la fel de lipsită de eficiență culturală ca și lauda deșartă. Ar fi mai potrivit, mai ales din partea unor scriitori, un studiu competent și nepărtinitor.

Din această perspectivă, cred că, iarăși, e ușor de obținut consensul asupra ideii că revista de față, numită chiar "Luceafărul", a avut o poziție echilibrată în numărul său special.

Toată lumea a văzut, atunci când a început campania împotriva cultului eminescian, că, printre combatanți, unul dintre cei mai marcanți a fost scriitorul Mircea Cărtărescu. Restul, mai tineri, nu dăduseră încă o operă consistentă. Unii n-au dat-o nici de-atunci încoace, spre satisfacția taberei adverse. Dar domnul Cărtărescu este susceptibil a deveni el însuși, într-o zi, subiect de bacalaureat, de funeralii naționale, de aniversare UNESCO și, poate, de semi-nud în bronz, spre deliciul porumbeilor municipali.

Prezența sa pe câmpul de luptă s-a completat cu calitățile de amici literari și discipoli ai săi ale unora dintre ceilalți afirmatori ai "nulițății" lui Eminescu. Asta i-a atras stima unora, ura veșnică a altora și bănuiala că, în demolarea poetului național, se vede invidia față de gloria lui și dorința de a-i urma pe soclu.

Deunăzi, în cadrul unei emisiuni consacrate rostirii cu voce tare a operei eminesciene a apărut, surpriză, în chip de recitator, însuși Mircea Cărtărescu. Am fost stupefiat. Participarea contemporanului, la fel de "astral și pletos" ca înaintașul, la oficierea cultului ilustruului romantic m-a tulburat. Recitarea publică pe un post TV este, după opinia mea, forma cea mai puternică, mai banală dar și mai necritică la care un poet, mai mult, un doctor în litere, poate să se dedea. Ca să nu zic "să se coboare".

De-atunci mă întreb, și îi întreb și pe alții, mai ageri decât mine: ce-a vrut domnul Cărtărescu cu asta? Să se împace cu Eminescu? Sau cu cei care i-au bătut obrazul după episodul "Dilema"? Să se pună bine cu conștiința personală? Cu publicul? Cu domnul Eugen Simion în perspectiva vreunui fotoliu de pluş? A vrut să renunțe la prezența publică, voit discretă? Să apară în sfârșit "pe sticlă"? Să se certe cu discipolii săi? Înălțur complet posibilitatea intersului pecuniar.

Mircea Cărtărescu nu face gesturi întâmplătoare. A apărut într-o emisiune pe care eu și alții o găsim utilă, dar care, din perspectiva antecedentelor, autorului **Levantului** nu putea să-i pară decât odioasă. Dacă voia un gest semnificativ, el putea scrie un studiu critic despre, să zicem, **Scrisoarea a III-a**. Așa, ieșirea "pe post", sub reflectoare, ca zelos practicant al cultului cu pricina, este o negare ostentativă a unor acțiuni trecute. Ea ascunde înțeles adânc și, probabil, un interes major. Nu-mi dau seama care. Aștept să văd ce urmează. De pildă, pe dl. Cezar-Paul Bădescu cu flori la Bellu pe 15 iunie. Cu consecvență balcanică, mai știi?

JOCURI DE SCENĂ (I)

de MARIUS TUPAN

Necrederea regizorilor, a directorilor de teatru și chiar a unor spectatori în dramaturgia contemporană nu este de azi, de ieri, ci de mai multă vreme. Ba chiar s-ar putea spune că-i o permanență a unor spirite care au nostalgiile trecutului și așteaptă un viitor iluzoriu, exploziv, fără să recunoască prezentului vreo realizare notabilă. Intrat în corzi, după ce iritase prea mulți actori, și avea destul de multe încurcături pecuniare, un conducător de instituție teatrală admtea nonșalant că avusese în vedere, în programul său, și cincisprezece românești. Dar, din păcate, tocmai acestea erau eșecurile spectacolelor sale. Nu ne-a precizat, însă, cum se numeau acestea, prin ce împrejurări au ajuns pe afișe și câte titluri, care ar fi meritat să fie luate în seamă, au rămas în afara opțiunilor sale. Conștient sau nu, suficientul și arogantul director, care-i totuși și un actor onorabil, ne înlesnea o intrare în spațiul atât de controversat - mai ales în aceste săptămâni! - al scenei. Fiindcă și aici, ca în atâtea alte

domenii, unde rulează mulți bani și fosgi suficiente interese oculte, dezvăluirile apar, mai devreme sau mai târziu, scot la iveală fapte uimitoare, protecții paralizante și jocuri meschine ce-ți taie respirația de se sparie gândul, ca să-l cităm pe cronicarul Spectatorii rezervați ai unui fenomen artistic ce se degradează pe zi ce trece, martori neputincioși la un climat în care vulgaritatea și trivialitățile abundă nu putem rămâne indiferenți la strategiile unor protagoniști care, dacă nu au (și nu au avut vreodată) performanțe actoricești, forțează, ineleghabil, alte uși și stârnesc un alt fel de reprezentare din care cu greu se mai pot retrage. Lipsa măsură, absența unor responsabilități ca ignorarea unui statut, atât de bine precizat când au intrat în breaslă, i-au aruncat în situații reprobabile ce pot compromite cariera: dacă aceasta există! Dar, când p... și cariera se află sub semnul întrebării, atunci ce mai putem spune? Mult și multe...

NOUA POEZIE DE TRANZACȚIE

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Un critic newyorkez spunea după un concert de Rahmaninov: „Prea multe note pentru prea puțină muzică“. În prima clipă nu îți este foarte ușor să fii de părerea aceluși critic, indiferent la ce piesă muzicală a compozitorului rus te-ai referi - la **Concertul II**, la simfonia, la **Dansurile simfonice**, la **Preludii**, la **Clopotele** -, apoi nu ai cum să realizezi că, de fapt, fraza cu pricina spune doar atât: că una este muzica lui Bach, Hendel, Mozart, Beethoven și alta cea a lui Ceaikovski, Rahmaninov, Saint-Saëns. Nu intră în joc, aici, doar perspectiva istorică, apartenența la o mare epocă de creație. Între **Siegfried**, sau **Tristan și Isolda**, de Wagner, și **Cavalerul rozelor**, de Richard Strauss, sau **Lulu**, de Alban Berg, diferența valorică, în chipul cel mai clar, este inexistentă.

Să ne întrebăm cu sinceritate: nu sunt prea multe cuvinte pentru prea puțină poezie în lirica românească a ultimei jumătăți de secol? Tradiția - culturală, istorică -, așa cum poate fi însăși existența sau substanța noastră, devine cu ușurință o formă de automatism. Literatura, poezia, arta, cantonându-ne într-o formă a lor, eventual într-o formă a schimbării lor, toate formele acestei schimbări, în reproducerea unui stil, în încercări mimetice de a adopta stiluri străine, chiar revoluția artei nu poate deveni o formă de trăire autică? Până la urmă, aparența, chiar, a comunicării nu poate fi izolare și autism? Către ce se duce poezia noastră nouă? Par să existe dovezi că ea nu duce înspre lume. Propriei carenței în artă este aparența excesului. Taine scrie, la un moment dat, despre autoarea **Principesei de Clèves**: „Au lieu d'exagerer, il (este vorba despre stil) atténue. Mme

de La Fayette, n'élève jamais la voix“. Este poate, aici, întregul principiu al artei. Ce altceva decât să atenueze, să nu ridice vocea au făcut Anacreon și Petrarca, Da Vinci și Brâncuși, Amelita Gali Curci și Karajan? Este drept, însă, că Rabelais și Dali, Caragiale și Argehezi „au ridicat vocea“ și au făcut-o cu deplin succes - arta a profitat și, uneori, ei înșiși au avut de câștigat.

Senzația, mărturisită la interogativ câteva rânduri mai sus, de a avea prea multe cuvinte în poezia românească are mai curând o altă origină principală, decât aceea a excesului, nici aceasta, însă, neglijabilă: adesea cuvântul utilizat în versul în limba română aparține în mai mare măsură conceptului decât să aparțină, ca în toată poezia cu adevărat mare, frazei, ansamblului în care cuvintele nici măcar nu își reconstruie reciproc sensurile, ci alcătuiesc un sens diferit - nu superior, ci translat într-o lume diferită a complexității simultane a unei imagini. Iată versurile unui poet român deloc neglijabil: „Toamna ca un buletin medical/ umeredă ca batistele cu dolii pe margini...“ și iată un fragment de poezie aparținând lui T. S. Eliot: „... The evening is spread out against the sky/ Like a patient etherised upon a table...“

Citez, nu cu totul la întâmplare, din poezia care face obiectul istoriei literaturii române: „Schimbă-ți numele, mi-a zis/ și i-am răspuns: Eu sunt numele meu./ Schimbă-ți numele, mi-a zis/ și i-am răspuns:/ Tu vrei să fii altul./ tu vrei să nu mai fii./ tu vrei să mor/ și să nu mai fii./ Cum o să-mi schimb numele?“ **Douăzeci de poeme de dragoste și un cântec disperat** de Pablo Neruda începe cu versurile: „Cuerpo de mujer, blancas colinas, muslas

blancos,/ te pareces al mundo en tu actitud de entrega“. Iar Sylvia Plath scrie, în **Lesbos**: „... I, love, am a pathological liar./ And my child - look at her, face down on the floor,/ Little unstrung puppet, kicking to disappear -/ Why she is schizophrenic...“ Eul („... am a pathological liar“), iubire și lumea („te pareces al mundo en tu actitud de entrega“), mișcarea („the evening is spread out against the sky“), în marea poezie a lumii, ies dincolo de imagine și devin forme de nepărăsit ale existenței omului trecând, o dată cu acesta, dincolo de existență, în ființă.

Poetul a fost perceput de societatea comunistă ca un adversar - ca să existe el trebuia să dovedească fie că nu reprezintă nici o primejdie, asemenea unei fiare domestice, fie că este o valoare care, chiar dacă își menține un oarecare grad de periculozitate, trebuia considerată; ca atare el apărea în lume (sau în cultură) însoțit fie de activistul de partid, fie de critic. Evident, a doua postură posibilă era preferabilă - preferabilă, dar încă nocivă. Poetul român (remarcabil, excepțional sau derizoriu) a rămas - și nu se depășește încă pe sine, din acest punct de vedere - un om al tranzacției. Ca și scriitorul în general, el scrie pentru redactor, pentru editor, pentru critic, eventual chiar pentru cititor, dar foarte rar propriu-zis pentru poezie. Aceasta nu înseamnă că poezia nu rezultă totuși din efortul lui. Momentul actual al literaturii române, dacă acesteia îi este dat să se regăsească într-adevăr pe sine, trebuie să fie al unui comparativist. Este nevoie să fie înțeleasă și rețrăită - în cultura română - întreaga poezie a lumii. Va rezulta, poate, în locul agitației noastre autice o altă singurătate - aceea a universalității poeziei, care așază poetul în contact cu absolutul: „I sat upon the shore/ Fishing, with the arid plain behind me/ Shall I at least set my lands in order?“

S-ar putea, în cazul contrar, să constatăm că „Hemos perdido aun este crepusculo“ - să pierdem, deci, chiar și acest crepuscul.

minimax

БОЖЕ, БОЖЕ, ЗАВТРА ТОЖЕ! (III)

de ȘERBAN LANESCU

Trăiască Vladimir Putin! Așa încheiasem textul de săptămâna trecută, sub impresia știrilor venite de la Răsărit, iar în timp ce scriam, mi-am amintit ce bine și frumos era pe vremea când acea jalbă adresată autorităților trebuia să aibă la capăt un Trăiască. Căutând prin arhive, că tot se vorbește de o nouă artă, n-ar fi deloc exclusă găsirea unei hârtii galbenite pe care, printre altele, să se poată citi, scris tremurat cu cerneală verzui-albastră, «vă rog să-mi aprobați repartizarea fără cost a mijloacelor de sticlă, deoarece...» și la sfârșit: Trăiască Iosif Vissarionovici Stalin!».

Revenind, însă, la prezent și la chestiune, mai pentru că, întâmplător sau nu, cele două fenomene s-au contopit perceptiv prin simultaneitatea lor, efectul a fost cumu-altă și de natură să fie o voce frisoane, reci, oricui mai are mintea cât cât întreagă și speră, totuși, că se va putea trăi în pace în România. Mă refer la două evenimente diplomatice, adică, (a) reacțiile la dovedirea, cum s-a spus, cu acte-n regulă, că Iliescu & comp. semnasera dreapta (Occident, NATO) și o cârneau tot în dreapta (URSS sau, mă rog, CSI) + (b) reacțiile la alegerea din prima a lui V.Putin. Luându-le, pe rând, ceea ce se poate constata despre (a) că un gang din presă a reușit o spectaculoasă performanță electorală antinațională întrucât fosta

guvernare și to'arășu' Ion Ilici Iliescu au ieșit din scandalul telefonului scurt și roșu, nu basma curată, ci cu un surplus de capital politic în dauna actualei puteri și, îndeosebi, în dauna președinției, așa cum rezultă din sondajul comandat de Antena 1 parcă tocmai ca să-și deconteze victoria.

Memorabilă lucrătura gangului mediatic și care a culminat prin două numere de prestigioasă informațional-afectivă la M.Tucă show cu C.T.Popescu și, respectiv, I.Cristoiu în roluri principale. În primul număr, "tribunul" de la „Pravda“ românească a reușit să-l recupereze sentimental pe to'arășu' Ion Ilici, ocărându-l, vai!, c-a umblat cu șoalda și n-a avut snagă să recunoască de la bun început opțiunea-i pro-rusească, deloc reprobabilă, ba chiar profitabilă (că și rimează) României, pen'că, la urma urmelor, ne-om vrea noi în UE și-n NATO, da' vezi, Moscova e mai aproape, nu cum se sperie ăia atinși de «isteria anti-rusească» (citată din înțelepciunea lui O.Paler). Succesul la public al montajului...literar-artistice «Popescu vs. Iliescu» mi-a fost confirmat întâmplător a doua zi de reacția unui bătrân activist, sincer revoltat că, citez, fârfângău' ăla cu chelie, s-a găsit el să-l critice, așa zicea, să-l critice!, pe domnul Iliescu! Peste o zi, sau două, a urmat în aceeași emisiune numărul gnomului care, fluturând un CD, a băgat sperla cu

marea descoperire de la iazul mic a făptașului sustragerii documentelor secrete din arhiva Ministerului de Externe pe relația cu Rusia, hoțomanul nefiind nimeni altul decât președintele E. Constantinescu. Lovitură pe contraatac, de scamator la bălci, dar căreia, deocamdată barem, din câte știu, nu i s-a replicat așa cum logica o impune imperios. Fiindcă până la aflarea dispariției hârtiilor otrăvite din arhiva MAE, greu, foarte greu, dar încă se putea presupune că negația inițială, vehementă și categorică a to'arășilor, s-a datorat unei slăbiciuni a firii omeștii numită îndeobște prostie. Însă când știi că există la arhivă dovada (și scriind parcă o văd și o aud găjâind cu mâna-nținsă acuzator: «Dovada! Unde e dovada?!»), trebuie să fii, nu prost, ci tâmpit de-a dreptul, pentru a reacționa, cum au reacționat Iliescu & comp. la izbucnirea scandalului. Or, respectând adevărul, multe se pot pune în seamă împriecinatului, dar a-l suspecta chiar de tâmpenie e prea de tot! E curat tâmpenie. Și totuși, s-a reușit (im)punerea în circulație a unei asemenea interpretări împotriva bunului-simț elementar, de unde și miza turului de forță reușit de C.T.Popescu prin "acuzatiile" trântite la derută "împotriva" to'arășului Ion Ilici. Bref, până la probele care n-or să apară vreodată, ce indică logica este că To'arășu' și to'arășii au negat în primul moment cu atâta vehemență tratativele oculte crezându-se acoperiți, adică știind că la plecarea dăduseră dispoziție să se șteargă urmele. O evidență cât roata carului și totuși ocultată mediatic! La care se adaugă, și merită reflectat asupra-i, reacția aceluiași gang din presă la alegerea lui Putin.

Dragă Nicolae, îți adresez o scrisoare deschisă fiindcă te aflu la Paris și cred că e mai firesc să-mi exprim nedumeririle în acest mod; aceluiaște noastre - nu numai literare - trebuie cunoscute de către contemporani întrucât acestea devin instructive și capătă în timp o răsfângere educativă. Deunăzi, mi-ai comunicat abrupt, pentru că „aveai musafiri“, prin telefon (cel care a insistat să vorbim a fost Cătălin Țirlea) că „în urma presiunilor lui Eugen“ (Simion) ești „obligat“ să-mi întrerupi colaborarea la „Contemporanul“ (Este foarte curios că și domnul Octavian Soviany părăsea „Contemporanul“ tot din cauza lui E.S.!) Acest gest incalificabil mi-a stârnit nedumerirea din nou deoarece, în septembrie 1999, chiar tu ai fost cel care ai insistat, accentuând persuasiv asupra „prieteniei noastre“ și asupra „importanței textelor (mele) critice“ pentru revistă, să-mi reiau colaborarea pe care o întrerupsesem din cauza condițiilor penibile - de această dată - a prozatorului Dumitru Țepeneag de a nu mi se mai permite să scriu la „Contemporanul“ („ori Mincu, ori eu“), întrucât îl certasem amical - în revistă - pentru „șotronirea“ cam indecentă a lui G. Călinescu. Dar să lămurim puțin lucrurile. Mi s-a părut ciudat ca tocmai tu să decazi de la legile de fier ale profesiei literare și de la **principiile noocrației necesare**, pe care altfel le afișezi ritos de fiecare dată, motivându-mi precar (când D. Țepeneag a amenințat că-și retrage rubrica din „Contemporanul“ dacă eu voi continua să public în aceeași revistă!) că trebuie să cedezi în numele prieteniei dintre voi: „bătrâne, Țepe îmi e prieten vechi și tu vei înțelege...“ Ce trebuia să înțeleg? Că tu tolerezi ca Dumitru Țepeneag să-l atace pe G. Călinescu într-o revistă subvenționată de Ministerul Culturii, fără să-l fi citit? Ți se pare normal ca să-l etichetezi pe marele critic drept „naș al mafiei protocroniste“ în consens cu obseșiile maniheice ale lui S. Damian? Intervenția mea critică în revistă (și în emisiunea lui Cătălin Țirlea) în apărarea lui G. Călinescu a dezlănțuit „supărarea“ parizianului șotronist care a confundat imberb

SCRISOARE CĂTRE NICOLAE BREBAN („PRIETENIE“ SAU MAFIE LITERARĂ?)

„lecțiile de șah“ cu aplicațiile de critică literară.

În altă ordine, nu înțeleg cum ai acceptat ca D.Ț. să publice în „Contemporanul“ (deci în revista la care colaboram eu însumi) un text grosier de răspuns în care aducea drept unic argument insulta că eu aș fi „țărăn“ iar el „nobil“ deoarece locuiește la Paris. Etalarea obraznică a unei asemenea „etici“ nu te-a obligat deloc să o „cenzurezi“ ca director de revistă, ci, dimpotrivă, ai preferat să-mi întrerupi colaborarea fiindcă, vezi bine, „prieteni vechi“ la nevoie se cunosc...

Totuși, la nenumăratele tale insistențe (de față fiind tinerii scriitori din redacție), după câteva luni bune, fără a mai ține cont de grosolănia șahistului parizian, în septembrie 1999, mi-am reluat colaborarea la revista pe care o conduci și căreia i-ai adăugat subtitlul pretențios „ideea europeană“. Iată că, în conformitate cu acest „europesim“ programatic, acum îmi retragi din nou rubrica de critică motivând, la fel de „european“, că „bătrâne“, s-a supărat Eugen Simion și mi-a impus să nu te mai public...“ Desigur, eu nu neg că, probabil, înlocuirea mea în pagină cu Henri Zalis (și - în aceeași săptămână - și înlocuirea mea la cronica literară televizată de la emisiunea lui Cătălin Țirlea tot cu Henri Zalis!) să aibă o semnificație **emblematică** în ceea ce privește selectarea valorilor critice actuale. Nu mă îndoiesc nici de faptul că H.Z. contează enorm în acest moment al criticii noastre de tranziție și că opțiunea pentru el va avea efecte capitale asupra orientării critice (mai ales dacă lui Henri Zalis i se vor adăuga imediat E. Simion și R. Voncu!) de la revista „Contemporanul“.

Dar, dragă Nicolae, te rog să admiti că aceste

argumente „prietenești“ nu sunt deloc în consonanță cu pompoasa ta „principialitate“. Nu pe convinge pe nimeni cu asemenea „motivații“ jgnante. Să fim serioși, nu există justificare de nici un fel ca - în postura de persoană publică (director de... revistă) - să-mi retragi rubrica - în care totdeauna mi-am argumentat urban poziția critică - pentru că s-au „sesizat“ Dumitru Țepeneag și Eugen Simion. De ce trebuia să recurgi, ignobil, la o asemenea măsură mafiotă? Îmi amintesc că tânărul scriitor Horia Gârbea - cu ocazia „confruntării“ pe această temă din biroul tău, când Țepeneag s-a lăudat că e mai „forțos“ decât mine - a rămas uluit de faptul că tu îmi luai posibilitatea numai mie - de a răspunde cu arme literare în revista al cărei colaborator eram. Toți tinerii prezenți în redacție nu acceptau atitudinea ta de censor. În cazul gafei lui Țepeneag, care s-a terminat drept discipol al lui S. Damian, ai optat pentru un gest nebărbătesc, aproape o lovitură pe la spate. Spun asta fiindcă, repet, tu mă invitaseși să colaborez la „Contemporanul“. Acum mă jignesc din nou pentru a-l menaja pe „prietenuțel E. Simion“ mâine ai s-o faci pentru S. Damian.

În final, mă întreb cu îngrijorare dacă tu mai ai dreptul să te erijezi în „lider de opinie“ cum tot în cerci de mai mulți ani și dacă asemenea atitudine est-etică mai poate fi compatibilă cu exemplaritatea unui mare scriitor. Ca scriitor important ce ești și ca director de revistă „europeană“ nu ai voie să confunzi „prietenia“ personală cu lovitura sub certură ce aparține mafiei literare. **A bon entendeur salut!**

MARIN MINCULESCU

FALSA LITERATURĂ - „40238 TESCANI“ de LENA LAZĂR

Volumul de grup semnat Ioana Nicolaie, Marius Ianaș, Ioan Godeanu, Domnica Drumea, Angelo Mitchievici, Mircea Cărtărescu, Doina Ioanid, Cecilia Ștefănescu și Florin Iaru, **40238 Tescani** (Editura Image, 2000), se anunța un experiment literar încă de la lansarea acestuia.

În prezentarea făcută de Florin Iaru și Mircea Cărtărescu se dezvăluie câteva din metodele exterioare/ formale ale realizării acestui text. Într-un anonim voit, confuz, dar căutat, cei nouă autori se joacă, anulându-și identitățile prin intrarea în alte măști. Își schimbă personalitățile (cu ajutorul hazardului: trag la sorti!), dar nu definitiv.

Poezie!, proză!, arta fotografică sunt coroborate în acest macrotext neorganizat, haotic de la nivel lingvistic până la cel structural. Autorii explică actul scriiturii, ca fiind unul profund, organic înscriindu-se în corpul fiecăruia cuvintele care apoi vor fi rescrise/ tran-scrise pe hârtie.

Deși au pretenția unui experiment irepetabil, orgoliul autorilor se materializează prin publicarea acestor tatuaje. Amintim, totuși, că acest procedeu al în-scrierii pe piele (fie imagini, fie cuvinte) nu aparține nicidecum fenomenului „cultural“ actual. El exista din perioade arhaice, când aceste acte erau ritualice și simbolizau!

Cuvântul avea funcționalitate alături de gest,

modifica însăși ordinea cosmică! Astăzi, însă, această funcție a logosului de a modifica existența s-a pierdut; chiar pragmatică, nu reușește să anuleze sensul prim al cuvântului - acesta fiind în fond un mijloc obișnuit de comunicare - **un cod**.

Dovada cea mai clară că acest act al scriiturii pe pielea unui individ, ca fiind cea mai profundă, nu ne-o poate da grupul rebel al lui Mircea Cărtărescu - el este de mult anulat, pierdut în istoria culturală.

În pre-textul volumului, autorii încearcă să anticipeze reacția lectorilor, mimând că nu le-ar păsa de aceștia. Această falsă declarație publicată demonstrează că aceștia așteaptă totuși **ceva** de la un *destinatar*.

Textura și actul țeserii textului autentic sunt promovate tocmai prin povestirea (act cu conotații profund orale!) a ceva real, ne-mai-spus/ scris până acum.

Volumul este caracterizat de limbajul frust și decadență, lucruri promovate la orice nivel (fără falsă pudoare!). Este o labirintică pre-umblare erotică a unui el și a unei ea, „Melania“ - androginica -, căutare disperată aproape de împlinire prin eros și cuvânt. **Melania** este un poem rezistent - acest actant textual (nici el, nici tu!) nu e bărbat, nu e femeie, nu e nici chiar Melania, este un fragment al unui real ocolit, transformat în poem erotic.

Negarea tuturor codurilor consacrate nu este posibilă, autorii recurg totuși la **luna**, ce oscilează între thanatic și golirea de conotațiile romantice ale acesteia; oglinda este reflecție și reflexie - și tota cuvintele bruschează orizontul de așteptare.

Altceineva - fragment de proză - susține dualitatea individului, „eu sunt un altul“; eul este plural și feminin.

Poemul/ volum trădează o criză a eului liric și încercare de recuperare a echilibrului prin elementele cele mai lipsite de poeticitate, printr-o „dragoste nu doare“; sentimentul se preschimbă în elemente fiziologice aproape macabre și grotesci.

Un fragment șocant pentru lectorul necălit în o astfel de lectură este **Poveste**. Titlul neagă toate definițiile date acestei categorii literare. Povestea/basmul s-a transformat într-o perfidă, crușătoare imagine a aceluiași murdar real.

Poemul **Spitalul** deconspiră tendința incortientă a autorului (oricare din cei nouă sau tlaolaltă) de a-și trage seva dintr-o poezie pur simbolică: „aș vrea ca tu/ să nu fi plecat/ să-mi decupezi din cer portocale/ și amnezia contagioasă să fie“.

Fragmentul **Jurnal** e tipătul bolnav, deznădăduit din nevoia de cunoaștere a unui real ce nu lasă ușor palpat.

Încheiem aici acest demers pseudo-critic la volum greu de încadrat (scopul autorilor a fost aproape atins) și invităm lectorul să parcurgă acest jurnal non-conformist și să hotărască (pentru că ea va face în ultimă instanță) cum va evolua acest de literatură.

CÂNTECE DE PUTREZICIUNE

de OCTAVIAN SOVIANY

În volumul **Fălci** (Editura Scrisul Românesc, 1999), Ionel Ciupureanu cultivă o lirică a anatomiei contorsionate și a mișcărilor care însuflețesc plasma organică, mergând în direcția unei mitologizări a fiziologicului, care amintește uneori de Dylan Thomas sau de Cezar Ivănescu. Autorul e fascinat, în aceste poetizări, de descompunerea țesutului viu, care dă naștere unor noi vieți, iar *prima materia* a „cosmogoniilor“ sale este putridul, care, sub acțiunea luminii (sugerând „nupția cosmică“), dobândește valențe germinative, creațiunea desfășurându-se aici ca o trecere de la subtil la grosier, pe linia unui „emanaționism“ sui generis, prin transformarea luminii în sânge: „pe ape se adunau și visarăm/ se liniștiră cumva/ hotărîră să verse/ băteau în balansul acela de putrefacție/ ceva exista am spus/ nu era/ ăla îmi zise mă abandonară/ ceilalți urinau morții/ O limbă și-o gură îmi amintesc/ curgeau din capace// dacă era fericit astupam/ crăpătura din care ieșisem/ altul zise eu nu mai plec/ nu vine nimeni// scurgeri de oameni/ halucinații din mama// și vine cineva se-nșiră lumina/ mă-nop/ vine lumina mă-ndop/ și vine lumina/ sângele din lumină“ (**Vine lumina**). Ceea ce particularizează discursul lui Ionel Ciupureanu este puternica sa tendință spre insolitare, realizată prin cultivarea „rupturilor“ semantice care îi conferă poemului aspectul unui „mozaic“ în care segmentele de vorbire dezarticulate generează tensiuni paroxistice, legate de caracterul „problematic“ al semnificării, într-o manieră pe care autorul o împărtășește cu alți poeți ai promoției „apocaliptice și posttextualiste“, cum ar fi, bunăoară, Paul Daian. Dinamitând orice principiu de coerență, atras de stările „entropice“ ale limbajului, poetul posedă știința de a imprima cuvintelor un soi de „mișcare browniană“ care face ca textul să funcționeze „anarhic“, desfășurarea discursului fiind în mod evident „centrifugă“ și manifestându-se ca o „fugă a semnelor“ ce anihilează orice posibilitate a acestora de a semnifica. O asemenea destrucție programatică a textului, care se autoanihilează pe măsură ce se constituie, atrage după sine, firește, evocarea corpurilor tăioase sau ascuțite: dintele ori gheara care se convertește, paradoxal, într-un instrument al verbalizării: Trupurile își imaginează o bucată de sânge/ de care se agață/ să zicem imaginația// mă sculam și adormeam/ chiar oamenii erau mai nervoși// sub pătura de care/ chiar fluviile se descompun// să zicem mi-e frică/ de ghearele/ cu care vorbesc“ (**Să zicem**). Reverii eschatologice se vor asocia în asemenea poeme cu schema motrică a devorării, „decosmicizarea“, regresivitatea spre stările nebuloase ale materiei primordiale, realizându-se aici prin actul „cosmofagiei“ care sugerează nimicirea lumii prin cuvântul „devorator“, ce „desface“ lucrurile în particulele lor elementare, dar și al autofagiei, evocând un subiect liric ce se anihilează prin intermediul propriului său discurs, ceea ce echivalează cu o „de-centrare“ a cosmicului: „o ronțaise/ scoase câteva cartoane din gură/ cu degete mici și groase își atinti privirea/ chemând la el/ bineînțeles/ ce n-ar fi vrut să lingă/ ceva o limbă și o tată/ pentru limba altui prieten/ își goli sângele cu precizie/ se întoarse la câteva grade de axa longitudinală/ își propti omoplatul în falanga/ dreaptă de

lângă/ sternul cu dungi groase și/ cu destul noroc/ se aplecă peste dobitocul din lojă/ limba lui mușca să tacă“ (**Între fălci**). Prezențele angelice care populează acest univers al dejecțiilor ființiale, unde segmentele anatomice dezarticulate devin metafore figurând puterea de creativă a cuvântului și a scriiturii vor fi, în consecință, „îngeri ai morții“, dar și proiecții ale „instanței textuale“ care tutelează mișcarea nimicitoare a semnelor: „Oare te-am așteptat îngere/ să văd înlăuntru-mi// iată-ne în apele scufundate/ cu farmecu-ți pân-la durere// picura din cenușă/ câte-un pitic în vârful degetelor// dar veseli nu-ndrăznirăm/ un foc la câțiva pași// din slugile acestei lumi pierdute// și nici destul nu vom râde/ Căci m-am târît-înainte// la braț cu viermele/ pe mici valuri din pricina lui// și-l băteam în cuie// născocind acel scrum asemenea ție/ dintr-o mânășă golită sub oase“ (**Asemenea ție**). O mișcare care transformă totul în „dâre“ și „pete“ înstituind un imperiu al prafului și al pulberii de cărbune, sugerând metonimic grafemul: „Mi-e lene să plâng și/ mi-e greață unde putrezesc// muribunzii scuipă praf și cărbune/ pe buzele lui// mirosuri de crin când respir/ în aerul pentru duhuri// unde-am murit“ (**Când respir**). „Lichefierea“ e, în acest context, nu doar unul din semnele timpului crepuscular, legat de „marea disoluție“ și de căderea într-o materialitate amorfă, ci și o „trecere în cerneală“ care trimite cu gândul spre punerea lumii în text, act prin excelență de creativ: „Curgeau oase din/ femeia cu gesturi lichide// curgeau oasele cumva din ceva/ pe străzile spre o baltă/ în norul de bale/ atunci undeva cum să zic/ cum se mai spune/ cu vâslele îndreptate cum se zice/ spre creierul meu/ implorând niște coapse sub/ zdrențele de piele/ din ziduri care vomită/ cum v-am spus mai înainte“ (**Într-un jeg într-un duh**). Poemul va oscila astfel între referențial și autoreferențial, susținându-se mai cu seamă prin violența imaginilor de descompunere, care vorbesc despre o percepție în registru hiberbolic, generată de un exces de sensibilitate. Iar marile teme ale lui Ionel Ciupureanu sunt „geneza“ și „stingerea“ care reprezintă „stări cosmice“, dar și „faze“ ale actului scriptural și (în consecință) „stări ale semnelor“ care tind aici spre o opacitate superlativă. Astfel încât textele autorului vor să fie în cele din urmă rezultatul experienței unui „nou alfabet“, care se corelează cu aspectul „scris“ al putridului și de tentativa operatorului de limbaj de a inscripționa descompunerea, fetidul, pestilențialul: „M-am abandonat de cealaltă parte/ înlăuntru și-n afară/ sub zidurile lumii moarte// creaturi scoase din cutii/ salutară presiunea mirosurilor// ici și colo întreaga grădină pierea/ noi continente se îngrămădeau/ pe noile insule// Într-un război de vise eliberate/ pentru un nou alfabet/ unde putrezisem demult“ (**Presiunea mirosurilor**). Aceste „cântece de putreziciune“ vor vehicula prin urmare cu o întregă simbolistică a „bălțirilor“ și a lichi-

dității măloase care figurează cerneala coruptă, lichid ce erodează lucrurile, purtând, însă, în același timp germeii unei scriituri „ilizibile“, care se contorsionează în poemele lui Ionel Ciupureanu asemenea unui anelid uriaș sau capătă moliciunea insană a cadavericului: „Ați putrezit fără să muriți dintr-o dată/ cum zicea ăla rămase un gest// vino aproape nu știu de ce/ o să mor când va veni vremea// patul ăsta are viermii din mine/ visând ceva/ aș fi putut să cobor/ ea crește în adâncime/ între buzele mele// asta-i vârsta care binecuvântează/ poți să aștepti câinele meu/ pentru dans/ solduri vâscoase din când în când/ și pulberea zdrențuită puțin/ ca să te rog“ (**Când va veni**). Poet al duhorilor cosmice și al protoplasmelor colcătoare, al țesutului bolnav și al sufletului atins de cangrenă, autorul are cruzimi paroxistice, iar imaginile sale sunt construite în maniera unor ecorseuri, actul scriptural desfășurându-se după mecanica unui supliciu grotesc, pe durata căruia sunt descărcate pulsuni tenebroase de agresivitate. Iar eul poetic împrumută aici masca vampirului, a vârcolacului care devorează lumea, în timp ce textele sale sugerează imaginea „gurii de umbră“ ce antrenează realul într-o uriașă sarabandă a nimicirii. Iar glasul actantului liric se confundă aici cu glasul textului însuși, ceea ce face ca atrocitățile din versurile lui Ionel Ciupureanu să fie infinite mai mult decât producțiile unei conștiințe estetice pervertite care descoperă cruzimile voluptuoase ale satanismului (adică ale aceluși „rău potențat, prin inteligență“ despre care vorbea Hugo Friedrich), ele născându-se dintr-o „filosofie“ a inscripționării care asociază producția de semnificant textual cu faimoasa „pulsivitate de moarte“, textul fiind în ultimă instanță expresia unei inepuizabile dispoziții nimicitoare. Așa că poetul se integrează perfect printre exponenții promoției apocaliptice (care și-au însușit lecția textualismului), accentul particular al viziunii sale fiind dat de propensiunea spre mizeriile organicului în dezagregare, care dobândesc în asemenea poetizări expresii de o oripilantă autenticitate. Descompunerea acestei lumi mortificate fiind însă la Ionel Ciupureanu integrată într-o devenire care exprimă caracterul paradoxal al vitalului, prins între tendințe contradictorii, ce încearcă reciproc să se anihileze, în timp ce actul scriptural se situează în prelungirea chimiei secrete a vieții, fiind el însuși rezultatul „asimilației“ și al „dezasimilației“, al germinației și al putrezirii. Astfel încât **Cântecele de putreziciune** ale autorului sfârșesc prin a se transforma într-o „laudă“ a vieții în infinita ei spontaneitate și în inepuizabila sa capacitate de a genera „forme“ noi, cruzimea imaginilor de descompunere fiind atenuată de lucrarea unui „suflu dionisiac“, care face ca textele din volum să păstreze ceva din timbrul viril al unei „eroice“.

cassian maria spiridon

Hypnos

intrarea este ocolită
/ prin culoar/
până la camera-ncălzită
cu o sobă/ din teracota vremii
cu grinzi înalte/
paturi joase
și mese la fereastră
cu mirosuri ce ne-nfășoară
insidioase
din plita cu bucate
și tu/ în cercetare
cu vătraiul/
pe grătarul unde/ abia
mai pălpâie un trunchi

pielea îți emană o lumină
tânără
valuri simfonice inundă
încăperea
și papagalii bat din aripi peste
gratii
e ca o înaintare prin prundiș
a unor trupe învingătoare

încet
se-ntunecă privirea
ești răpit de zei înșelători
măinile nu se mai găsesc
degetele rătăcesc prin aer
nu te mai află

ieșirea are loc prin camera-nghețată
(cu dulapul plin de cărți)
neprimitoare
ne alungă în alte culoare
spre o ușă
ce se deschide în altar

X
X X

nu dau prea multe
pe carnea
pe întreaga mea alcătuire
nu cred în nemoarte
și nici în metempsihoză
cine să-mi spună că merit/
în viață/ iubirea
/ vesela întâmplare
diminețile limpezi
încărcate de păsări

să ai un uriaș sentiment/
al zădărniceii
și să rămâi
nesfârșit de util
ce tristă/ abia înțeleasă pedeapsă

Doamne! pentru ce exist
afăta de singur
culcat între spini
rătăcit printre vii

un somn/ ca din neființă
planează peste frunte
lovește/ cu brațe de hârtie
prin aer
precum o vietate
rănită/ aflată-n agonie
de cântă toate-n juru-mi
nimic în mine nu palpită
sunt congelate
ventricole/ artere
întreaga mea splendoare
încerc
să-mi află drumul
și să pricep
de este acum în lume
ceva cuprins
/ cu tot cu sens/
în suflul deplin

O deschidere a porților

un verde nesfârșit de proaspăt
stăpâna pădurea
pașii nenumărați/
de oameni
se intersectau
printre ierburi și copacii
abia înmuguriți/
cu botu-n primăvară

piepturi viguroase
se puneau la bătaie
ascunse în petrol și în viață
precum flamura de cânepă
folosită drept fitil de candelă
la o clepsidră/ de neînțeles

ce durere/ încă/ mai încearcă
omul
pe câmpia tristă
plină doar de brazde
când frunzișul nu umbrise
iarba
cred că-i primăvara
unor clipe triste

prin vene viața mea se scurge
precum o fluturare
de păr virgin
printre atâtea amare penitențe

o performanță inutilă
îmi este viețuirea
pe care Domnul/
mereu îndurător
o dăruie
în dreapta și
în stânga

suntem în rătăcire înarmați
cu nesfârșita smerenie umană

dar până/ și cine să deschidă
porțile/ dintotdeauna înfricoșătoare/
ale închinării
sunt inimi slabe/ mâini tremurătoare
suflete pribege
prezente toate/ în fața judecății
vlăstare fără viitor
într-o câmpie tot mai
verde

Pustii și fără lacrimi

unde îți porți
îngere
cămășă
platoșă de vise/ găurită
de gloanțele tristeții celei multe

nimeni și nimic
nu-i poate stăpâni
nici suflul/ nici simțire
gândul/ pe aripile sale
se-nfășoară
alte focuri îi suflă din aproape
deși se află/ rece și palid
ca un rege
aceste daruri întru ființă
pe care toți le-avem
cât sunt de fără noimă folosite
pierzându-ne în zi de zi și ceas
singura viață
îngere veneai
precum strălucitorii meteori
frumos
cum cărămida fixată
în bolțile din templu
pieptos și plin de miez
urmai cărări de flăcări

atât de neștiuta-ți slavă
ce-a fost și este preaiubită
de inima zvâcnind
acum înspăimântată

ne lasă
în pragul ce se trece doar o dată
și pentru veci rămânem
pustii și fără lacrimi

Poem de toamnă

lacomă/ și până-n talie îți este coama
despletită
peste ochii întunecați/
pierduți
ce nu mai văd cum frunza
/ una câte una/
din înălțimi/ se așterne

tu/ mă săruți
îți apeși/ în repetare/ la scurte clipe/
gura
lacrimi/ clopoței de răs
în freamăt
se revarsă
peste inimi
în lumina blândă
toamna își arată
fața răcoroasă

umedă/ uimită
e privirea ta
dezgolită/ îmbrăcată ești
în platoșa de pânză
mereu credincioasă
ce pare a fi ruptă din oglinda nopții

unde/ se pierdură
brațele plâpânde
măinile subțiri
le-a-nghițit uitarea
gropile din cer
dar pe mine oare
când mă vei pricepe

Bethleem

la cine-i steaua călăuză
și maicii/ cine pruncul învește
sunt magii rupți de drumuri
și clipocitul lacrimilor noastre

din țara Pâinii
spre Neamuri a plecat
Cel singur/ hărăzitul cuicilor
să bucure atâtea inimi

se-aude clopoțelul porții
milenii și veacuri se termină
doar Cuvântul/ cel plin de gând și de iubire
nu are moarte

BĂTĂLIA PENTRU LOVINESCU

de ALEXANDRU GEORGE

Printre cele mai surprinzătoare și îmbucurătoare tendințe în abordarea recentă a fenomenului politic românesc din trecutul apropiat se înscrie curiozitatea pentru „moștenirea“ lui E. Lovinescu, un nume care nu a lipsit de pe listele personalităților democratice, alcătuite de comuniști în anii prăbușirii sistemului. Era numele unui scriitor și gânditor acceptat, de bine, de rău, dar fără a fi cunoscut cum trebuie și nici în totalitatea acțiunii sale de aproape patru decenii. Una dintre operele sale majore, **Istoria civilizației române moderne**, nu fusese editată decât o singură dată în comunism, taman în clipa când **Tezele din iulie** vor marca o revenire la filomatismul întrerupt de larga liberalizare pe care tirania o îngăduise nu mulți ani mai înainte. Reedifierea nu se făcuse integral, dar, după cum a și arătat Z. Ornea, prefațatorul ei la Editura Științifică, chiar în versiunea aceasta, momentul însemna un succes indiscutabil, pe care cenzura, mai târziu, l-ar fi revizitat. De atunci, același neobosit și competent editor ne-a mai dat două versiuni, însă integrale, una în Biblioteca pentru toți, 1992 și alta în Editura Minerva, sub egida Fundației SOROS, 1997.

Se poate socoti, deci, că acest important op este descoperire a generațiilor mai tinere care sunt în primul rând, tocmai venind mai târziu, chemate să o revizuiască și să o valorifice. Generațiile care au început să se manifeste după 1948 n-au putut să o facă, deoarece factorul politic împiedica aceasta; mai apoi, încă E. Lovinescu și-a recâștigat unii cititori, aceasta s-a întâmplat pentru meritele sale de critic al literaturii și de literat propriu-zis, nu de istoriograf al civilizației din trecut și nici de gânditor politic. Dar chiar și așa, generațiile tinere s-au arătat prea orbite și astrul considerat de ele a fi G. Călinescu pentru a recunoaște justul merit înaintașului, iar „ideologia“ predominantă, fie că era vorba de aceea subjugată marxismului și ucuzurilor Kremlinului, fie că era vorba de stridentul naționalism ceausist, nu-i putea fi nici ea favorabilă. Abia astăzi, opera lui E. Lovinescu are de luptat doar cu sechelele comunismului, dar și se ridică în față vreun zid de ostilitate comunistă și aprioric. Vremurile în care pentru critica marxistă, de la Ov. S. Crohmălniceanu și Ion Vitner până la N. Tertulian, Savin Bratu și Dumitru Micu, nu constituia decât o referință negativă, s-au dus.

Și primele semne ale unei noi lecturi, făcute de generații de cititori, în alt moment istoric și cu alte convingeri (dacă e să nu-i zicem: alt orizont de așteptare) se simt. Numai că nu lipsesc chiar și de data aceasta unele neînțelegeri. Să semnalez astfel o anumită concepție la lectură pentru redusa întemeiere teoretică a acestei cărți, care este luată în primul rând drept o pledoarie. (Apărută într-un moment în care „forțele reacționare“ înfrânte pe planul acțiunii politice se refugiaseră în „teorie“, într-un moment în care se laborau doctrine „anti-moderne“ de tot soiul de anevoie, cartea lui E. Lovinescu nu pare a răspunde unor așteptări de acest ordin înalt.) Se cuvine de prețuit, așadar, că ea este una de istorie, cum glăsuiește și titlul, ocupându-se de procesul care a dat naștere României moderne, cu deosebire celei care s-a cristalizat ferm la sfârșitul veacului precedent. Autorul se face istoriograf al unui mare succes istoric și urmează, de aici, să deducem că e vorba și de un mesaj adus indirect unei ideologii triumfătoare. Deci liberalismul la noi în țară s-a validat prin succesul istoric, nu prin biruința teoretică, în urma unor luptări care să lase la pământ pe învinșii neînțeleși.

De aici mai e de făcut o observație fundamentală, care privește însăși persoana autorului, un pușcic care scrisese și va mai scrie numeroase cărți, între care unele înseamnă reveniri asupra aceluși subiect, „fixat“ în marea sa carte. Era un intelectual care avea ca pregătire fundamentală (asemeni și lui Zeletin, lui N. Iorga, lui P. Zarifopol) filologia clasică. O disciplină care constituise fundamentul creației sale estetice, dar pe care nu o va cultiva ca

un savant specialist, ci ca un literat, dând mai ales traduceri din clasicii latini și eleni, sau texte școlare din ei. Interesul i se îndreptase mai curând spre literaturile contemporane și, în primul rând, spre cea românească, dar nu rămăsese nulă asupra lui nici influența dascălilor săi francezi, critici de felul lui Faguet, Lemaître, Gourmont, dar și J.-J. Weiss, subiectul tezei sale de doctorat de la Paris. Toți aceștia se caracterizau prin conservatorismul lor politic și prin radicalismul gândirii (formulă în care se cuprinde și Zarifopol, dar și Maiorescu).

Lovinescu nu a fost un democrat în sensul moral și politic al cuvântului; el nu a crezut în drepturile numărului și în virtuțile omului în masă. A fost un conservator, atât prin temperament, cât și prin educația intelectuală, dar, ca și Maiorescu, a făcut toate concesiiile parlamentarismului, dreptului la opinie, legalismului pe care le impusese revoluția modernă a statului în care se născuse. Atitudinea lui critică, tot asemeni lui Maiorescu, nu a fost una de clasă, ambii punând valorile intelectului, ale culturii, ale artistului mai presus de orice. Maiorescu s-a opus adoptării votului universal, E. Lovinescu nu a mai votat după introducerea acestuia în practica politică românească. El a socotit unele reforme, pe care înaintașul său le considerase mult premature, niște fatalități, în fața cărora s-a înclinat, fără a li se supune și a profita oportunist de ele.

Dintre toți intelectualii aflați în afara dezbaterilor și luptelor politice, E. Lovinescu este acela care a intuit cel mai bine, cu cea mai mare acuitate, profunda schimbare; a simțit-o chiar înainte de război, când societatea românească părea încă a merge pe drumul acceptat de toată lumea, al reformelor lente, fără precipitări riscante, cum fuseseră cele din veacul precedent. „Revizuirile“ lovinesciene pot fi socotite un moment de ruptură între conservatorismul lui de fond și radicalismul estetic pe care și-l va traduce mai apoi și în ordinea gândirii sau interpretării politice. **Istoria civilizației române moderne** etse o carte de concluzii la care-l obligase scrutarea realității. Căci în câțiva ani, România și-a regăsit vechiul ritm revoluționar, mult încetinit în cele două-trei decenii de dinainte de marea conflagrație mondială. Meritul lui este acela de a fi tras niște concluzii și a fi dat legitimitate istorică unei acțiuni pe care mulți conservatori, dar mai ales reacționari, vor continua să o considere un succes de suprafață.

Era greu să spui lucrurile acestea în comunism, deși le puteai strecura pe ici, pe colo, așa cum m-am străduit eu să fac în cele două decenii de dinainte de Eliberarea din '89. Și nu am fost nici pe departe singurul. Ion Negoițescu, Eugen Simion (ale cărui merite în propagarea unei imagini măcar convenționale, dar elaborată cu multă simpatie, nu poate fi negată, în ciuda contestațiilor recente ale lui Gh. Grigurcu), Florin Mihăilescu și Ileana Vrancea au forțat interesul noii generații pentru figura obnubilată a marelui critic și istoriograf. Mai ales Ileana Vrancea, de care astăzi nu mai pomenește nimeni, a atacat cu curaj problema raporturilor dintre Lovinescu și G. Călinescu, arătând dependența dar și dezvoltarea inteligentă a ideilor autorului **Istoriei literaturii române de la origini până în prezent**, care a profitat de acțiunea și modelul lovinescian. Asemenea „apropieri“ au fost socotite în epocă adevărate profanări, iscând scandal și întărâtând acut spiritul primar agresiv care, în acea vreme, începuse să-și asume rolul de „apărător al valorilor“, o formulă de mare succes până în clipa de față.

Să mai adaug că E. Lovinescu fusese, ca și Maiorescu, un pro-occidentalizant și un mare ru-

sofob și mai ales prima lui caracteristică nu-l putea face simpatic naționaliștilor de ultimă oră, în frunte cu M. Ungheanu, dar și Al. Oprea sau Mihai Drăgan, primul denunțând ediția de **Opere** inițiată de mine la Editura Minerva cu sprijinul aceluiași Z. Ornea și cerând ca să aibă prioritate una închinată lui N. Iorga - ca și cum ele se excludeau și ca și cum editarea completă în spirit critic a scrisului marelui istoric ar fi fost o treabă așa de simplă, nu cu mii și mii de impedimente, fără nici o legătură cu revelarea în paralel a rivalului său mai puțin prolific și mai accesibil publicului!

A fost o bătălie pentru E. Lovinescu, care, după opinia mea, nici nu s-a terminat încă; și acum este necesară o pledoarie pentru ceea ce, în generația ce i-a urmat, fusese o evidență și un câștig aparent definitiv. Numele lui a avut de înfruntat și ostilitatea culturmicii, a Aparatului din sectorul intelectual, nu doar obtuzitatea unuia sau altuia. În sfera Securității (care cuprindea mult mai mulți amatori de literatură decât s-ar crede) numele lui evoca mai degrabă Radio Europa Liberă, decât pe acela al unui mare cărturar din trecut. Și se înțelege foarte limpede de ce...

Să închei, totuși, pe un episod care este destul de ilustrativ. Am mai pomenit că în bătălia mea pentru Lovinescu a trebuit să evit și obstrucțiile ce puteau deveni fatale ediției la care lucram, venite de la însăși redactoare care ar fi trebuit să mă ajute. Întrucât doamna Aurelia Rusu a prezentat într-un număr mai vechi din „Vatra“ o versiune deformată a incidentului, să spun că eu am rămas și până astăzi convins că principiul meu de a restitui de urgență versiunea inițială a scrisului lovinescian, adică ediția I de **Critice**, folosind și textul aproape identic al articolelor apărute în presa vremii mi se pare corect și revelator pentru ceea ce a fost acest scris. Pentru ca cititorul să înțeleagă în ce climat s-a dus „colaborarea“ noastră, să spun că, după ce i-am înmănat textul primului volum de **Opere**, A.R., în loc să aibă o întrevedere cu mine, eventual pentru a-mi arăta erorile comise, a convocat o ședință în redacție și, prin tre țipete, a înfățișat rezultatul muncii mele ca pe o expresie a inadmisibilului. Anume a descoperit o mare crimă: că transcriesem de două ori același articol!

Eroare, desigur, dar nu una ireparabilă și pentru care putea avertiza pe un om care se străduise să adune din gazetele vremii tot ceea ce publicase E. Lovinescu pe la 23-24 de ani. Deși ea ceruse să se abandoneze proiectul acestei ediții, editura mi-a acordat în continuare credit, numai că eu, ajuns acasă, și aruncându-mi privirea pe text, am descoperit că e vorba de cu totul altceva: în prefața la vol. II din **Pași pe nisip**, tânărul autor reproducea, cu scopuri demonstrative, aproape un întreg articol publicat mai înainte, pentru a-i arăta lui N. Iorga că aceasta nu conținea nimic ce ar fi lezat ideologia „Sămănătorului“ și pe cei din redacție. Asta era „dubla editare“ pe care mi-o imputa vehement doamna A. R., cu care urma să lucrez în continuare, până când, după vol. III, editura a socotit convenit să o desșărcineze de această colaborare.

Doamna Aurelia Rusu, pentru a mă strivi, reproduce în facsimil dedicația Mariei Simionescu, la care am adăugat și eu o formulă convențională de mulțumire, atunci când, totuși, acel prim volum a văzut lumina tiparului. Domnia sa, care a stat recent câțiva ani în Franța, poate va da un sens ironic acestei banale formule de politețe, pe care o întăresc și acum prin semnătură.

SUNT UN PROFITOR NERUȘINAT

M-a întrebat, acum câteva zile, băiețelul meu:

- Tati, tu ai profitat de pe urma comunismului? Dacă da, cum? Dacă nu, de ce?

Cât timp a curs întrebarea, am simțit un frisonel gonind nebunește pe spinarea mea. Ce știi copiii de azi despre comunism? Cam cât știi cei din generația mea despre fascism.

Cu toate astea, cum să nu fiu sincer cu sângele din sângele meu, când mi se și așază pe genunchi? Ca să-mi vină mai lesne cuvintele, m-a sărutat pe chelie. Totdeauna m-am dovedit un infirm în fața unui asemenea gest lipsit de scrupule.

- Da, dragul tatii, află despre mine că sunt un profitor nerușinat al regimului comunist. Îmi vine greu să recunosc dar, pe tine - fiul meu - nu te voi minți vreodată. La fel mi-a promis și mie tata.. Și cât am regretat că nu și-a ținut cuvântul..

- Hai, tati, lasă gargara! Intră în subiect!

Pfui, plozii din ziua de azi! Nu mai au pic de respect pentru introduceri. Auzi la el, „intră în subiect!“

- Da, dragul tatii, pe mine comunismul m-a înavuțit ca pe puțini alții. Și încă într-un mod foarte spectaculos.

- Hai, o dată, dă-i drumul! Și de ce-ți iei mecla asta solemnă?

- Află, fiule, că și liderilor comuniști li se întâmpla să dea ortul popii, lucru pe cât de regretabil, pe atât de inevitabil. Și-atunci, noi - cetățenii patriei - veneam cu lacrimile de-acasă pentru a-i jeli corespunzător. Întreaga națiune își cobora inima în bernă, căci pierderile erau dureroase. Trebuie să fii națiune ca să înțelegi o astfel de durere.

- Eu înțeleg și nu-s națiune.

- Copiii inteligenți sunt uneori într-o minte cu națiunile. Și, pentru ca marilor dispăruți să li se cinstească memoria la cei mai înalți parametri, televiziunea și radioul se inundau cu muzică simfonică. Muzică simfonică, în ton cu momentul. Sonate, fugi, concerte de oboi se înțoleau în negru pentru a-i omagia radiotelevizată pe marii dispăruți.

- Câtă durere, tati..

- Da, fiule. Și-atunci, nenea Menuhin scâncea stins din vioară, bunicuțul Rubinstein doinea din clapele înspumate ale pianului iar herr Karajan dirija doar cu o mână, cealaltă fiind ocupată cu batista de

Cătălin mihuleac

stârpit lacrimile. Zdrobiți de durere, Mozart, Liszt și Brahms boceau cu o demnitate cărată cu ei din alt veac.

- Nimeni nu se exprimă ca tine, tati.

- Da, fiule. O baie de lacrimi spăla consternarea națională, îndreptând-o spre marea rețea de canalizare a amintirilor.

- Și-n tot acest timp, tu ce făceai?

- Se-nțelege că și eu boceam, neputincios în fața marilor lecții ale vieții. Îmi cheltuiam și ultima lețcaie lacrimală. Obrajii îmi erau atât de sărați din cauza lacrimilor, încât o vacă bălțată s-a apropiat, într-o zi, de mine și m-a lins. Făceam pauză la plâns doar ca să-mi schimb batistele, scutecele pempârs ale firilor sensibile.

- Of!

- Ce să-ți mai spun, fiule? Ori de câte ori vreun lider comunist dădea colțul, înghițeam multă durere, dar și multă muzică simfonică, difuzată la radio și televiziune.

- Săracul de tine!

- În acest fel am cunoscut eu fascinația marii muzici: exploatând la maximum decesele liderilor comuniști. Iubind marea muzică, sunt un om bogat. Datorz asta comunismului. D-ai-a nu-s decât un profitor nerușinat al vechiului regim. În comparație cu mine, profitorii de care se vorbește prin presă ori prin manualele de istorie nu-s decât niște ageamii.

- Ești un profitor nerușinat. Și, cu toate astea, lumea zice de tine că ești fraier.

- N-am înclinații de fraier, tu, sânge din sângele meu. Dar e bine să se creadă că-s un nătâng.

- Și-atunci, de ce ești mereu trist?

- Cum să nu fiu trist, gândindu-mă că

astăzi - când mai predă gestiunea vreun lider al națiunii - nu se mai inundă cu muzică simfonică la radio și televiziune.. Prin decesele de pe vremuri se mai făcea poporului puțină educație muzicală. Pe când așa.. Toate merg de-a-ndoaselea în țara noastră.

- Tati, dar înseamnă că cei ce conduc țara pot fi, uneori, mai folositori după ce mor?

- Cam așa ceva, fiule!

Astfel vorbesc cu propriul meu copil. Când se obrăzniceste, îl dezumflu și tace.

E un copil gonflabil.

DOAR FICATUL ȘI PANCREASUL MAI LUAU CÂTE O NOTĂ FALSĂ

Domnul Artimon a citit, într-o revistă lucioasă, amănunte alarmante despre cancerul de colon:

- Măi, românilor, cancerul de colon este a doua cauză de mortalitate în lumea civilizată.

Și domnul Artimon hotărî, în colici, să execute un salt peste cină.

Dar nu-i lucru tocmai lesnicios decât să ditamai omul să se culce nemâncat. Mă ales când împielitatul de stomac se obrăzniceste din cale-afară.

- Las' că-ți vin eu de hac, pușlama! își amenință el stomacul.

*

Prin urmare, domnul Artimon încep să asculte nițică muzică simfonică înainte de culcare. Un concertel, simfonică, o fugărioară. Cântecul de leagăn pentru obrăznicătura de stomac, pe care-l iubea, fiindcă era al lui. Nu c altceva.

Metoda se dovedi eficace, și sforăturile domnului Artimon puneau adese la punct vioara lui Paganini ori trompele lui Händel.

*

Habar n-avea domnul Artimon organele noastre interne își au independența lor, viața lor interioară. Tot adică mind domnul Artimon pe muzică simfonică, organele sale interne învățară

cânte.

Și nu cântau tocmai rău. Doar pancreasul și ficatul mai luau câte o notă falsă, dar se străduiau mult să progreseze. Adeseori, ficatul și pancreasul rămâneau peste program, exersând sub ochiul sever al colonului.

De când șeful (domnul Artimon!) sărea peste cină, colonul său își închina muzicii întreg timpul liber.

- Arta mi-a dat un scop în viață - obișnuia colonul să le spună colegelor organe interne, înainte de-a începe lucrul.

Domnul Artimon nu bănuia emulația artistică din interiorul său. Cine ar fi bănuț?

*

Domnul Artimon vizită, într-o zi, împreună cu doi nepoței, „Muzeul abatorului“, una din mândriile orașului. Ieși de acolo cu hotărârea fermă de a nu mai pune, în viața lui, gura pe carne.

Așa era corect față de animale - colegele noastre de regn.

Fără carne, domnul Artimon se simți absolut minunat. Era o armonie în tot trupul său.

*

Într-o joi, spre luni, fu chiar aniversarea domnului Artimon.

Și, ca un semn de prețuire, organele sale interne îi cântară partea a doua (Andante) din **Simfonia a patra** de Schubert. Domnul Artimon ascultă crucit și flatat.

- Mulțumesc, fetelor! - spuse el în final.

*

Organele sale interne i-ar fi cântat peaptea întregă, dar vecinul de la etajul superior îi bătu energic în țeava caloriferului:

- Băi, vecine, dă-ți, te rog, mai încet organele interne, că nu pot să mă odihnesc. Măine am o zi grea.

Minciuni! Nu s-a născut românul care să aibă mâine o zi grea.

DUREREA PUIULUI DE BRAD

Într-o duminică dimineată, un pui de brad a plecat să așeze un buchet de ciocârlii proaspete la mormântul bunicilor.

Bunicii lui fuseseră măcelăriți de oameni și transformați în vilă de vacanță. Nepoțelul mergea adesea la vila-mormânt, să depună ciocârlii ori cinteze proaspete. Când petalele păsărilor începeau să se ofilească, nepoțelul aducea alte păsări,

proaspete.

Pe când se întorcea acasă de la mormântul bunicilor, puiul de brad fu zărit de doi îndrăgostiți. Un „el“ și o „ea“. Aveau hainele boțite, la fel și buzele.

- Băi, ăla micu', ia stai așa! - îi strigară îndrăgostiții.

Puiul de brad se opri tremurând, pentru că învățase să se teamă de oameni. Atunci, îndrăgostitul scoase iute din buzunar un cuțit, fioros ca un nepot de secure.

Degeaba îi rugă puiul de brad să-l lase în pace, fiindcă e anemic și părinții îl așteaptă să-i facă injecția. Nepăsători, îndrăgostiții își încrustară numele pe pielea fragedă a puiului de brad.

„Ionuț & Alina = Love“.

*

Plângând de durere, puiul de brad ajunse acasă cu pielea încă sângerând.

- Cine ți-a făcut asta, fiule? - întrebă tatăl.

Brazilor le sare rar muștarul, dar și când le sare! Părinții brăduțului își scuturară frunzele de mânie, făcând să amuțească păsărețul de pe ramuri. Cât ai clipi, porniră în căutarea ticăloșilor de îndrăgostiți.

Într-o poiană, îndrăgostiții se fotografiau, cu ozonul între ei. Era un ozon deosebit de snob, care iubea publicitatea mai mult decât coamele însângerate cu zăpadă ale munților. Părinții brăduțului făcură vânt ozonului și-i înșfășară de guler pe îndrăgostiți:

- Nemernicilor!

Degeaba s-au rugat îndrăgostiții să-i ierte, pentru că îndrăgostiții sunt adeseori nesăbuiți.

Părinții brăduțului se apucară de

Număr ilustrat cu reproduceri după lucrări de **Ileana Micodin**

parodii

Mircea Florin Șandru

Un bănuț de aramă

(Luceafărul, nr. 8/2000)

Un bănuț când aveam pe timpuri plăteam
De obicei pentru orice transport,
Banul avea greutate, știam
Și-n mână de viu, și-n mână de mort

Până și-o carte, nu mai departe
Mai mult de-un bănuț nu costa
Și altfel gândeam despre scris, despre arte
Și avea greutate și lirica mea

Clipe uitate, vremuri schimbate,
Banii de-aramă-s topiți
Și astăzi o carte să scoți se mai poate,
Dar numai cu treizeci de-argiți

Și-odată când face-oi spre dincolo pași
Cu gustul amar al muncii-n zadar
O, parcă-l aud pe bătrânul luntraș:
Regret, dar vreau plata în EURO doar!

Lucian Perța

treabă, cu țepii lor ascuțiți, scrijelind
pielea îndrăgostiților.

D-na Brad & D-l Brad = Love“.

*

Din acea zi, îndrăgostiții învățară să se teamă de brazi, să-i respecte și chiar să-i iubească. De multe ori mergeau în vizită la familia de brazi și stăteau la taclale. Dintr-o călătorie în străinătate, le-au adus brazilor câteva tuburi de ozon de Alpi și brazilii s-au bucurat mult, deși au spus că nu trebuia.

După un timp, îndrăgostiții s-au căsătorit. Când au ieșit de la „Starea civilă“, un buchet de ciocârlii proaspete li s-a așezat în păr.

Era un cadou de nuntă de la puiul de brad.

O întâlnire de neuitat am avut-o cu Pan Vizirescu. Îndelungata mea lipsă din țară făcuse să nu-l cunosc. Abia în ultimul timp mi-au căzut în mână niște scrieri ale lui. Pan Vizirescu, la 96 de ani, m-a primit cu mare bucurie (îi eram cunoscut lui și nepotului său, care era de față, din emisiunile Europei Libere). Era un om de statură mijlocie, cu osatură fină, fizionomie tinerească, oglindind o continuă voioșie interioară. Mi-a spus că este fericit pentru să simte că Dumnezeu îl iubește. De aici probabil luminozitatea pe care o radiază. Singura pecete vizibilă pusă de vârstă era mersul cu picioarele țepene, de parcă ar fi fost niște mici catalige. Dar și acest mod neobișnuit de a se mișca se petrecea cu ușurință, ca un joc pe gheață, care a devenit permanent. Vorbea cu o vioiciune armonioasă, fără îndepărtări și ezitări. Credița în Dumnezeu îi îmbrățișa viața și gândirea, ecou al unei întâlniri în adâncuri. Participa la valori parcă netulburat de eclipse existențiale, hiatusuri ale spiritului timpului, metamorfoze de stil ale epocii. Cred că pentru Pan Vizirescu frumusețea era transparență a divinului, religia era modul de a trăi în real, națiunea o indescifrabilă înrudire de destin care cheamă la iubire. Școala majoră a filozofiei lui religioase au constituit-o cei 23 de ani de ieșire din lume, cât a stat ascuns ca să nu-l prindă securitatea comunistă. A trăit tot timpul acesta undeva, la Slatina, tănuit de câteva rude apropiate, chiar în casa mamei lui. Aventura aceasta tăcută a fost ajutată de o întâmplare norocoasă. Unui cunoscut bucureștean, care călătorise scurt la Ankara, prin 1946 sau 1947, i s-a părut că l-a văzut acolo și la întoarcere a povestit lucrul acesta, în modul cel mai natural, încoace și

PRIMA ȘI ULTIMA ÎNTÂLNIRE CU PAN VIZIRESCU

de NICOLAE STROESCU

încolo. Peste câțva timp, actorul Vasiliu Birlic, cu care Pan Vizirescu era prieten, a confirmat vestea că acesta a părăsit țara, fiind convins și el că l-a văzut la Paris. Întrucât, la vremea aceea, Pan Vizirescu deja se dăduse la fund, securitatea a luat de bună pretinsa fugă în străinătate a aceluia care se afla pe lista celor care urmau să fie arestați. În casa mamei lui, un zidar de încredere îi făcuse o mică ascunzătoare, bine camuflată, unde putea dispărea când intra cineva în curte (chiar și miliția a vizitat casa și o dată l-a arestat temporar pe un frate al lui, încercând, fără succes, să-l oblige să-i scrie o scrisoare în Turcia, prin care să-l determine să se întoarcă în țară!)

Pan Vizirescu mi-a spus că numai rugăciunea l-a ferit de disperare și de rătăcirea minții. În timpul acela, a scris mii de pagini, în parte pierdute, în parte salvate, inclusiv un roman al îndelungatei ascunderi. Voluminosul manuscris există. Am insistat să-l publice și, întrucât lectura și corectura îi erau aproape imposibile din cauza scăderii vederii, i-am sugerat să se ajute cu o înregistrare la magnetofon a textului pe care, pe urmă, la o ascultare cu cronometrul în mână, să o corecteze tot cu ajutorul magnetofonului.

Post-Scriptum

Am aflat de trecerea într-o lume mai bună a lui Pan Vizirescu (de data aceasta nu am putea folosi cealaltă formulă tradițională, „plecare dintre noi a lui Pan Vizirescu“, căci el nu a fost printre noi de o vreme atât de îndelungată sau, oricum, ne-am comportat ca și cum el nu ar fi fost printre noi) din articolul *In Memoriam*, publicat de doamna Marina Spalas, în nr. 6/16 februarie 2000 al revistei „Luceafărul“. Întrebarea doamnei Marie Spalas, de ce a trebuit să fie marginalizat scriitorul și gânditorul Pan Vizirescu și după 1989?, își poate găsi ușor răspunsuri plauzibile, dar care nu vorbesc în favoarea unei anumite calități spirituale a vieții noastre culturale și nici măcar în favoarea capacității noastre de a înțelege semnificația pluralismului democratic. Căci există nu numai o lipsă de receptivitate la orice gândire netributară modei politico-culturale, ci chiar și o corespunzătoare intoleranță (zâmbitoare sau încrunțată) care se află la antipodul profunzimii și generozității viziunii lui Pan M. Vizirescu.

babel pe main

N-am nimic împotriva ca banii să circule și fiecare să se îmbogățească pe pofta inimii dacă așa se obișnuiește în țara asta, unde capitalismul a pus definitiv piciorul în prag și nu mai există întoarcere...

La venire, chiar eu i-am ajutat ca să circule -cumpărând, într-o veselie, tot ce bucură ochiul naiv; fără a reuși, în schimb, să vând nimic: nici patrie, nici mamă și nici măcar pe mine cu-n cât de cât profit pe piața de muncă...

Așa că-mi rup oasele mai mult de plăcere, „just for fun“, cum zice patronul circului în care lucrez

- el însuși român, și mare iluzionist, care, când pare că mă plătește mai bine

- și chiar că azvârle cu banii - Iluzie!

De fapt, tot el îi recuperează din aer, abil și, cât ai clipi, îi și încuie în safe...

Patronul meu, putred de bogat prin iuțea de mână și nebăgare de seamă...

Noroc, totuși, cu el, că altfel unde aş locui
Și, mai ales, unde aş mai găsi în țara asta

SCRISOARE ACASĂ

de THEODOR VASILACHE

imensă
o cantină unde mâncarea
să aibă același gust oribil de-acasă
în clipa în care-am știut că-mi iau lumea în cap:
- mănânc și plâng ca Labiş - „la biche“, în munții Carpați...-

Seara ies în arenă - nici nu m-ați recunoaște;
Pierrot Lunaire, clovnul trist,
care, după toate decepțiile vieții,
mai încasează și palmele acelea răsunătoare
ce declanșează cascadele de râs nestăpânit,
delirul -
copiilor de toate vârstele de-aici.

În ziua liberă merg la un curs de engleză;

învăț sărguincios

limba cailor înțelepți ai lui Swift

dîmpreună cu bunul lor obicei de-a sta de-o parte

și de-a nu mai invidia nimic din condiția umană...

Și ce să vă mai spun? După cum văd eu
că merg lucrurile pe-aici, chiar

tare m-aș mira să ajung și eu cândva

„propriul meu patron“ - nesimțit de bogat,
prin iuțea de mână și prin nebăgare de seamă...

ONTIC ȘI ESTETIC

de RADU VOINESCU

Estemul este conceptul-cheie pe care se fondează sistematica utilizată în cercetarea imaginarului autohton de către Valeriu Filimon. Lucrarea sa, *Poetica imaginarului românesc* (Editura „Grai și Suflet - Cultura Națională”, 1999), se înscrie între demersurile de orientare mai nouă, prin care ceea ce părea a ține de domeniul inefabilului estetic este descifrat și interpretat din perspectiva unor structuri a căror articulare se văzuse numai la o abordare inter- și pluridisciplinară.

Ce este estemul? Cum, probabil, se știe, termenul a fost introdus la noi de către D. Caracostea și desemnează, după autorul studiului *Expresivitatea limbii române*, „toate acele aspecte ale limbii vorbite, câte nu au simplă valoare afectivă..., ci una de expresivitate estetică”, conținutul lui „extinzându-se la toată sfera aspectului limbajului, de la unele realități fonetice, până la structuri sintactice”. Cu alte cuvinte, referința se află cu precădere în domeniul poeziei. Dar, „într-o accepțiune mai generală și mai riguroasă - citez după *Dictionarul de estetică generală* - estemul este sinonim cu semnul estetic”. Mai cu seamă acest din urmă noțiune este avut în vedere de către Valeriu Filimon, care propune, când structuralismul a murit deja ca o modalitate, cu toate exagerările și erorile de aplicatie care au derivat din această condiție, o valorificare, cum putea zice, a „moștenirii structurale” de pe pozițiile unei integrări a metodei respective în cercetarea și explicarea fenomenului literar. Sunt în structuralism destule câștiguri care, tocmai datorită reacției de respingere create după supralicitarea lui „dezamăgirii resimțite în urma destrămării mirajului lingvistic” (Toma Pavel) și a eșecului teoriilor care îl socoteau un fel de panaceu, au rămas în desuetudine.

Al doilea concept în jurul căruia gravitează demonstrația lui Valeriu Filimon este acela de imaginar, pe care îl definește drept „modelul poetic, specific spiritualității unui popor, al traiectelor și al structurilor creatoare istorico-ontologice, având un caracter de sistem genetic, interpretativ și evolutiv”. Definiția este lacunară, cum se poate vedea, pentru că nu se referă expres la regimul psiho-mental (termenul „spiritualitate” neacoperind mulțumitor, după părerea mea, acest sens) sub care se află structura, și limitativă, pentru că privește aria de manifestare doar din perspectivă etnică. Or, după Durand și după Durand, ca să dau doar două exemple, structura și autorul le folosește adesea, imaginarul este un domeniu care este legat de ființa umană și de acolo de expresiile așa-zicând naționale. Cred, de altfel, că aici e vorba doar de o neatenție de redactare de preluarea *tale quale* a unei propoziții spuse într-un discurs cu o anumită țintă, fără adaptarea ei la noul context în care a fost integrată. Mă gândesc deseori așa pentru că mai departe, în foarte valoioasă lucrare - se cuvine subliniat încă de pe-acum despre care vorbim aici, demonstrația curge în sensul corect al valorizării opiniilor și rezultatelor reflecției asupra imaginarului românesc dintr-o perspectivă universală. Și iată și una dintre dovezi! Pe câteva pagini mai încolo, autorul afirmă: „...folosim o expresie a lui Paul Ricoeur, am spune că imaginarul este o «supraconștiință» atât individuală, și generală (incluzând aici și creația orală), în care se subzistă primele metamorfozări imaginare și prezintă un permanent «proiect de existență» a imaginărilor individuale și folclorice de a se realiza în opere”. Am recurs la această pledoarie pentru că ar fi păcat ca, parcurgând doar primele două unde se poate găsi definiția pe care am prezentat-o sumar, eventualul cititor să nu treacă mai departe, privându-se în felul acesta, fără să știe, de valoarea unui studiu cu adevărat serios și aplicat, „cu stil” și cu grijă pentru expunerea limpede și convingătoare a unor idei extrem de complexe,

dar abordate viu, atractiv, fără obișnuitul, în astfel de cazuri, academism.

Estemele pe care Valeriu Filimon le stabilește ca fiind definitorii pentru imaginarul românesc sunt organizate pe două axe, una ontologică, verticală, și una istorică, orizontală, încrucișate într-un punct care este comun amândurora. Astfel, pe axa ontologică se situează *soarele și luna*, estem pereche al genozelor uranice, *steaua căzătoare*, estem al destinului uman, *anotimpurile*, estem al destinului vegetal, *apa vie*, estem al genozelor chtonice, metamorfozelor și taumaturgiei, *șarpele și zburătorul*, estem pereche al erosului chtonic, *plaiul*, estem ascensional și *tărâmul*, estem al reînțoarcerii. Pe axa istorică avem: *sămânța*, estem al sociogenezei, *vatra*, al „locului în lume”, *codrul*, al permanenței totalității, din nou *apa vie*, punctul comun despre care am vorbit, aici ca estem al devenirii, *lupul*, al etnogenezei, *zimbriul*, al întemeierii, *zidirea*, al împlinirii prin jertfă. Cum se poate vedea, unele dintre acestea - *soarele și luna*, de pildă - îndeplinesc, poate în primul rând, și rolul de miteme. Introdus de Claude Lévi-Strauss, prin analogie cu morfemul și fonemul, mitemul desemnează - după *Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory* - un set de itemi care se referă la o singură trăsătură funcțională a mitului, fiind organizat în opoziții binare. Această abordare, prin care se pune semnul egal între unele miteme și unele esteme, ar putea avea cel puțin două consecințe: prima ar fi că în felul acesta se motivează ceea ce i s-a reproșat lui Schelling a fi cantonarea într-o explicație a mitului exclusiv din punct de vedere estetic (Schelling susținea că „reprezentările mitologice nu au fost generate cu intenția de a susține sau propovădui ceva prin ele, ci numai pentru a satisface un instinct... al invenției poetice”; *un einem... poetischen Erfindungstribe zu befriedigen*, pentru exactitatea citării), iar cea de-a doua ar elimina o eroare care se face în studiul literaturii române, de la G. Călinescu citire, interpretând *zburătorul*, spre exemplu, drept mit. Mult mai limpede și mai pragmatică se va dovedi asimilarea, de acum înainte, a conceptului de estem pentru a desemna și motivul care stă la baza poemei lui Heliade Rădulescu și pe acela aflat la baza legendei Meșterului Manole.

Imaginarul poetic autohton este, mai departe, conform programului pe care Valeriu Filimon și l-a stabilit, „probat prin analize și validat prin rezultate”, în angrenajul metodei întrând, potrivit concepției pluridisciplinare enunțate la început, argumente care multora le-ar fi părut mai înainte cel puțin incongruente dacă nu disjuncte: formule ale structuralismului, dar și ale psihanalizei lui Bachelard sau ale antropologiei lui Gilbert Durand, semiotica lui Charles W. Morris sau Pierce, dar și fenomenologia lui Roman Ingarden, estetica informațională a lui Max Bense, dar și reflecții ale lui Călinescu, Camil Petrescu, Benedetto Croce, Tudor Vianu, Goethe, Mallarmé. Coerența însăși a discursului validează acest tip de abordare, care elimină aproximările și exprimările metaforice folosite până acum acolo unde se poate discuta cu încredere despre constante ale poeziei românești și rețele de simboluri prin care acestea se încadrează în universalitate. Una dintre lămuririle pe care Valeriu Filimon le aduce în acest cadru este aceea a transgresiei temelor către motive, în urma ocurențelor literare tot mai numeroase în linie diacronică, capitolul *Estetica motivului literar* fiind, cred,

unul dintre cele mai importante, în perspectivă teoretică, ale cărții.

Estemele inventariate mai sus sunt urmărite în „epifaniile” lor poetice la Eminescu, Arghezi și la Blaga ceea ce echivalează, după opinia autorului, cu „definirea în context european a unei ipostaze a orfismului”, operele scriitorilor amintiți fiind „invariantele orfismului românesc”.

Fecundarea creației acestora de către folclor poate fi cauza așezării lor în orizontul literaturilor lumii pentru că, subliniază Valeriu Filimon, „prin factura sa enciclopedică, creația orală este un univers ficțional deschis universalității”. Legătura dintre aceasta și operele lui Eminescu, Blaga și Arghezi se face datorită formulei de cercetare inventate, recte statuarea celor două axe estematice descrise mai sus. Aici autorul urmează, după cum spune, ideea lui Pierre Francastel, care afirmă că „o formă constă în descoperirea unei scheme de gândire imaginare pe baza căreia artiștii organizează diferite materii”.

Cât de utilă se dovedește schema propusă de Valeriu Filimon se poate observa parcurgând capitolul referitor la *Timpul și spațiul imaginarului și modurile ficționale* și în partea din lucrarea ce se ocupă de *Miturile dacice în „Memento mori”*. Spațiul consacrat lui Eminescu în economia cărții este cel mai însemnat, în al doilea rând vine Arghezi, pentru ca lui Blaga să îi revină un număr de pagini substanțial mai redus. În ceea ce-l privește însă pe autorul *Poemelor luminii*, întâlnim subtile puneri la punct care ar putea constitui nucleul fertil al unor viitoare analize. Contestând exegezele consacrate operei acestuia, exegeze ce gravitează cu precădere în jurul relației cu poezia expresionistă, se arată că acestea „nu explică nimic din structurile blagiene”, pentru că Blaga, „ca poet al revelației, este un imanentist, interesat de valorile «supraindividuale»”, iar „expresionismul” său este atributul unui „vânt de bărbăție” absent din lirica europeană.

Poetica imaginarului românesc, de Valeriu Filimon, este o carte care are, dincolo de excelenta stăpânire a domeniului și de expunerea clară a ideilor, și darul de a-l provoca la dialog pe cititorul interesat de relația dintre realitatea ontică și cea estetică a operei.

EMINESCU - COMENTAT ÎN LIMBA DE LEMN

de MIHAI STOIAN

FEMEIA. Eterna poveste. „Apoi a zis Domnul Dumnezeu: «Nu este bine să fie omul singur. Îi voi face lui un ajutor pe potrivă lui...» Și a făcut Domnul Dumnezeu coasta pe care a luat-o din Adam femeie și a adus-o către Adam. Atunci Adam a grăit: «Aceasta este acum os din oasele mele și carne din carnea mea. Aceasta se va chema femeie, căci din bărbat a fost luată. Pentru aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa, și vor fi amândoi un trup» Și Adam și femeia lui erau amândoi goi și nu se rușinau.“ (Facerea, 18, 22-25).

Suntem în anul EMINESCU - respectiv s-au împlinit 150 de ani de la nașterea poetului național. În urmă cu o jumătate de secol, la centenar, a văzut lumina tiparului, în Editura pentru literatură și artă, volumul intitulat **Poezii** (332 pagini), prefațat de un apologet al comunismului „made în URSS“, ins ocupând fel de fel de funcții înalte în sfera culturii și artei (totodată „creator“ de proză și dramaturgie). Cine l-a ascultat vorbind, proslăvind marxism-leninismul, va fi fost neplăcut impresionat atât de accentul tipic rusesc, cât și de puținătatea vocabularului său: **N. Moraru**. Autorul celor 22 de pagini, câte însumează prefața culegerii eminesciene apărută în 1950, plus **Adnotările** finale, voia ca textele sale să aibă valoarea și consistența unor veritabile „studii“; în realitate avem de-a face cu un comentariu-analiză anost, stufos, partinic și inexpresiv, căci drept căruș al ideilor fracturate, intangibile, slujește sărăcăcioasa **limbă de lemn**. De asemenea, vigilentul sniper antrenat de Moscova, calificat „trăgător de elită“, elimină fără tresărire - din tomul în cauză - versuri de notorietate indiscutabilă: „De la Nistru pân' la Tisa...“ de unde până unde să fi simțit el - ori măcar să fi înțeles - că pentru Eminescu, **adevărul** (ca și frumosul) reprezintă o cataplasma pusă pe o clipă de nefericire?

În tot ceea ce s-a scris despre întreaga creație eminesciană - pretinde N. Moraru - „poetul a fost prezentat drept un mizantrop feroce, un solitar, un sceptic iremediabil căutând în oameni răul și nu binele. Este adevărat că foarte multe dintre poemele închinare omului, dragostei, preamăririi umanului, au fost tănuite (!)... În poezia eminesciană apare mult mai des chipul femeii simple, umane, obișnuite, înzestrate cu toate sentimentele nobile pământești și nu acea femeie-zeiță, cioplită în marmură rece... care a fost transformată de către critica burgheză în **imaginea generalizată** (subl. ns.) a femeii în poezia eminesciană. Poetul își cântă iubita, îi comunică (împărtășește - n.n.) gândurile sale cele mai scumpe (intime - n.n.), o îndeamnă să meargă cu el pe același drum, animați de aceleași năzuințe“. Se cuvine a reține afirmația aceluiși **N.M.** potrivit căreia poetul „cântă dragostea pământească **împlinită** (subl. ns.)... „psihanalizându-l pe prefațatorul și alcătuitorul (cdiției), descoperim că avem de-a face cu un individ obsedat de ceea ce denuște el, simplificator, „dragoste pământească“, „împlinită“; deci amor fizic, puritanul fugind de cuvinte ca eros, erotică, sexualitate, senzualitate, complexul lui Oedip etc.,

la fel cum fuge dracul de tămâie. Iată-l, așadar, pe îndrăgostit cântându-și iubirea care „nu este neapărat“ imaterială (!); e plină de adevăr, de umanitate, adesea **împlinită** (!). Alteori, dimpotrivă, îndură „dragostea nefericită... îl vedem cum reneagă afirmațiile lui pozitive (!), cum, disperat, varsă (!) lacrimi și se izolează, blestemându-și iubita și dragostea“.

Comentatorul delicatelor simțăminte își cântărește vorbele cu o balanță insensibilă, acolo unde s-ar cuveni, obligatoriu, un cântar farmaceutic. Mai mult chiar: între iubire și dragoste - pare a socoti dumnealui - e o diferență calitativă, de aceea **N.M.** apelează mai cu seamă la dragoste și, deși tot fizică, firească, o camuflează îndărătul unor cuvinte terne, doar aluzive, precum „pământească“, „materială“ etc. Până la urmă totul se întrupează într-un cocon neinspirat: „Uriașă (!) este la Eminescu dragostea de oameni“. Analizatorul de serviciu ajunge să i se substituie poetului îndrăgostit, comentându-i în așa fel iubirea încât să înțelegi limpede că Eminescu, până și atunci când se îndrăgostește, e de partea clasei muncitoare, deoarece: „Altele sunt mai frumoase, mult (!) mai mândre.../ Pe când tu... ești numai suflet...“ În loc de a sublinia **frumusețea sufletească**, Moraru macină în gol atunci când susține că Eminescu „cântă o fată săracă și urită“, însă având o noblețe sufletească; și poetul se opune, „tocmai, femeilor din protipendadă...“ Ca să vezi! Străluminatul **N.M.** își declară fațăși „gusturile“, invocă „estetica afectivității“, pesemne cu gândul la „frumusețea“ de coc care - o jumătate de veac - a împodobit (lansând moda) creștetul hiperponderalei tovarășe Lina Ciobanu: „Curagios (!), poetul aruncă mânușa (corect: mănuașa - **n.n.**) tuturor minciunilor convenționale (expresia „a arunca mănuașa“ înseamnă a provoca la duel, la luptă reparatorie - n.n.). Într-adevăr, e un act de curaj să iubești uritul fizic! În subtextul născocit de prozaicul prefațator, frumusețea este o echivalentă a proletariatului, pe când marmura întruchipează sufletul rece al femeilor din vârful piramidei sociale. Astfel devin muze și zeițe voluminoasele tovarășe activiste, preocupate de... grațioasele acțiuni de partid. Oricum, „poetul își cheamă iubita (atunci) când vrea să uite o clipă relele întocmiri sociale“. Logic vorbind, avându-se în vedere nedreptatea - zice-se specifică a momentului istoric - s-ar putea crede că poetul se vede întruna nevoit a-și chema, duios, iubita, spre a-și alunga astfel relele clipe (multe, puține, totuși.. clipe?) Dumnezeu știe! Și, indiscutabil, poetul. Prefațatorul își imaginează, probabil, că și el **știe**. De fapt, acestuia din urmă i s-ar fi potrivit versurile eminesciene: „Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii“. Despre morți numai de bine?

NATURA. *E pur si muove*. Reabilitatul Galileo Galilei surâde de peste veacuri. Mișcarea e și interioară, nu numai exterioară. Pământeianul se rotește în jurul axei proprii. Despre Eminescu s-a spus, adeseori, c-ar fi pactizat cu o

melancolie ireversibilă. Dar poemele sale sunt - constată **N.M.** - pline de încredere în viață (!). Căci: „Aci se întâlnesc natura sub toate aspectele ei și omul însuflețit de sentimentele cele mai înălțătoare. O natură bogat populată (!). Pădurile și dealurile, văile și câmpiile sunt animate de prezența păsărilor, insectelor, a oamenilor... Dar natura din poezia lui Eminescu nu este statică (de ce-ar fi fost.. statică? - **n.n.**): pădurile lui cresc, se mișcă (!), se leagănă... Marea, pădurea, izvorul, sunt elemente odihnitoare care-l ajută să-și recapete echilibrul“. Palida paletă a limbii de lemn stârnește atât lacrima, cât și hohotul de râs. Pentru ce anume ar fi fost static decorul vegetal, acvatic? se va fi întrebat numaidecât dialecticianul de profesie, strunjit conform marxism-leninismului, de vreme ce totul se mișcă pe lumea aceasta? Timpul scrie istoria, decorul se schimbă, lumea se reînnoiește... Așa că nu-i de mirare: „sub loviturile pricinuite de întregul complex de împrejurări creat de așezarea socială (!) nedreaptă“, îl vedem pe însuși creator cum își reneagă afirmațiile pozitive (!)...“

NIHILIST. Cât despre „limba de lemn“ care o promovează Moraru & comp., fără a-și da seama, merită să fie citat tot prefațatorul, reproducându-i-se opinia cu privire la faptul că „Eminescu era puternic legat de literatura populară... Pasionat culegător de doine și balade, cercetător atent al tezaurului înțelepciunii maselor... Eminescu utilizează (!) nu numai limba, dar și imaginile făurite de popor și topindu-le într-un tot incandescent făurește limbajul său poetic, ci mai ales prin descoperirea unor noi mijloace de mlașiere (!) a limbii, punând la îndemâna oamenilor posibilități infinite de exprimare a imaginilor, gândurilor, stărilor sufletești“. În consecință, unele „din poezii au devenit adevărat material (!) folkloric (!)“: „Mai am un singur dor:/ În liniștea serii/ Să mă lăsați să mor/ La marginea mării...“ Într-o variantă intitulată **De-o adormi**, trubadurul singurătății, față-n față cu necuprinsa întindere de ape, înrudește moarte cu somnul și cere ca-n tihna uitării să fie de **tăcerea** ce se cuvine a ține locul vorbelor - și prisos, acum, când „nime-n urma mea/ Nu-ți plângă la creștet,/ Doar moartea glas să dea Frunzișului veșted...“

Vizibil incapabil să vibreze la rostirea eminesciană, răsunând ca un ecou de suflet, milenar încercat, înlănțuind viața și moartea pentru veșnicia asemănătoare mării neistovite. N. Moraru mută - după pofta inimii sale de ideolog - accentele, șoapte, imprecății, rugi, plângându-se cititorului că Eminescu „produce“ și poezii nihiliste; adică - după DEX - ar însemna că poetul are o altitudine, tendință, concepție sau manifestare care neagă rânduiețile, instituțiile, morală, tradițiile culturale existente într-o societate dată, fără a le opune, în schimb, altele „superioare“. Deci: o **atitudine de negare absolută**. Eminescu nihilist? Prefațatorul încearcă, modul său simplificator, laș și mistificator, să descifreze resorturile fragile și sclipitoare care zice-se - l-ar defini întrucâtva pe acela care - dă naștere **N.M.** - „când ajunge însă la concluzii (comentatorul se visează la o ședință de lucru comunistă - n.n.), Eminescu dă rezolvări (și confuze. Punerea justificată a problemei este alterată de felul în care e dezlegată“.

MARX. Păcatul îi aparține istoriei care, zăbovit, aducându-l pe lume, pe Eminescu, jumătatea secolului al XIX-lea. Aici e aia „Viața, dezvoltarea forțelor progresiste ale s

cietății vremii sale nu-i oferea(u) poetului, încă, posibilitatea de a se clarifica, de a-și lămuri fenomenele (ce bine i-ar fi prins poetului să aibă pe-aproape un brav „instructor de partid“)! Este adevărat că poetul s-a născut după apariția **Manifestului Partidului Comunist** al lui Marx și Engels“. Mai exact: Eminescu se naște în 1850, Marx - în 1818, Engels - în 1820. Prin urmare, Marx are 32 de ani la nașterea lui Eminescu, Engels are 30 de ani, iar **Manifestul** este lansat cu doi ani înainte de nașterea poetului român. Nenorocosul poet are totuși șansa ca „în timpul cât se afla în străinătate, el a citit ceva (!?) din operele făuritorilor socialismului științific“, însă nu destul pentru a exercita o „puternică influență asupra întregii sale orientări ideologice“. (Nici un cuvânt privitor la colaborările lui la ziare și publicații aparținând unor partide defel... proletare. - n.n.). Aceasta ar fi cauza principală a faptului că „printre poeziile lui Eminescu se găsesc unele (subl. ns.) care promovează idei ostile mersului lumii înaintate(?)... Neavând în **proletariat** (subl. ns.) forța care va împinge societatea și va făuri o orânduire nouă, până la care nu s-a putut ridica poetul în visurile corecte: visările - n.n.) lui cele mai intime, el s-a lăsat cuprins de deznădejde și a fost înfrânt“. Eminescu înfrânt? „Influența ideologiei burgheze îl copleșea“. N. Moraru - hiperintransigent - pune diagnosticul fără să clipească; el, Eminescu, era conștient că se află sub tutela ideologiei burgheze...

Întristarea te cuprinde dacă îți dai seama că antinomia reprezentă, de regulă, pentru politrucul literaturii, un soi de mecanism cu două părghii opuse: vinovat-nevinovat, inspirat-neinspirat, asuprit-liber în mișcări și judecăți. Trăgându-l parcă după sine pe Eminescu, dinaintea unui complet judiciar, prefațatorul la care ne-am tot referit susține că: „În aceste rânduri poetul recunoaște că a comis greșeli, că s-a lăsat atras de visări nebuloase, adeseori abătându-se din drum... Greșelile sale, confuziile (!) reprezintă rezultatul influenței ideologiei burgheze care îl copleșea: „... Nu urmați gândirii mele./ Căci noianu-i de greșele./ Urmărind prin întuneric/ Visul vieți-mi cel himeric“. Prestidigitația lui Moraru e modestă, căci Eminescu se referă în versurile sale la propriu-i destin, nicidecum la vreo oarecare cromatică socio-politică: „Cu gânduri și cu imagini./ Înegrit-am multe pagini./ Ș-ale cărții, și ale vieții./ Chiar din zorii tineretii./ Nu urmați...“ Nici pomeneală de proletariat, de capitalism, nici măcar de dreptate sau nedreptate, precum și de altele așijderea, ci despre existență - vis himeric măsurat din eroare în eroare. Totuși, Eminescu este „îndrăgostit de oameni, frământat de grijă pentru soarta lor, urînd asuprirea și pe asupritori. Eminescu voia o lume mai bună. Dar nu este destul să vrei. Voința trebuie transformată (!) în acțiune. Iar acțiunea cere îndrumare (de partid! - n.n.), cere claritate de gândire (de la Marx și Engels citire - n.n.), precizarea obiectivului (Jos burghezia! Trăiască proletariatul! - n.n.), trasarea științifică a drumului de urmat“. Toate acestea poetul le putea „afla și învăța“ din lecțiile socialismului științific... **Misiunea istorică a clasei muncitoare** (subl. ns.), Eminescu n-a înțeles-o și, în bună măsură, nici n-ar fi putut-o înțelege“. Am știuă frază, absolut denigratoare pentru poet.

Firește că prefațatorul volumului de **Poezii**, selectate de N.M. însuși, sună întruna goarna stridentă a „luptei de clasă“, axul central în dinamica istoriei globale și individuale. Orân-

duirea „cea crudă și nedreaptă“ se cuvine a fi dezintegrată, factor decisiv, implacabilă fiind forța revoluționară - clasa muncitoare - pe atunci mult mai puțin numeroasă decât „talpa țării“. „Ridicându-se împotriva nedreptății sociale, Eminescu scrie **Împărat și proletar, Scrisorile Cugetările Sărmanului Dionis, Junii corupți, Ai noștri tineri** etc.. El nu arată însă ce (anume) este de făcut pentru a(-i) nimici pe exploatare... Arătând cu dârzenie urfienia claselor stăpânitoare, rupându-le (!) masca... Eminescu nu poate depăși totuși limitele revoltei, dă înapoi, oscilează, căzând adesea în brațele ideologiei reacționare... confuziile care constituie acele pete de rugină așezate (!) de ideologia burghezo-moșierească peste fața strălucitoare a gândirii poetului... Astăzi, însă, critica științifică scoate în evidență partea progresistă a creației eminesciene și lămurește... legătura strânsă a poetului cu poporul... Conținutul social, protestatar, al poeziei eminesciene arată legătura scriitorului cu viața... Dragostea de patrie o găsim din primele poezii ale lui Eminescu... Patriotismul lui Eminescu se vede și în felul în care prețuiește clipele înălțătoare din istoria poporului nostru“ (de remarcat: în tot cuprinsul **Prefaței**, autorul scrie de regulă „poporul nostru“ și niciodată „poporul român“, alt tertip cominternist care nădăjduiește să împingă într-un plan secund, în... uitare, noțiunea de român, românesc, România -n.n.)

La urma urmei, poezia lui Eminescu devine o... armă, un buzdugan lovind „jaful nețărmarit exercitat (!) de bogătașii vremii sale, cosmopolitismul monarhiei (!), moșierimii și burgheziei care vindea țara și poporul, privită de ei doar ca moșie de stors și turmă de tuns...“ (pesemne: traducerea vreunui proverb rusesc - n.n.). Oricum, N.M. se străduiește să mai descrie și alte „probleme“ legate de creația eminesciană, ca de pildă: „Vorbind despre patriotismul lui Eminescu trebuie să spunem că sunt momente în care dragostea de țară alunecă pe povârnișul unor răbufniri șovine“. Evident, vina este a poetului și, totodată, a monstroasei coaliții burghezo-moșierești. În plus, clasele exploatare îl urau (!) pentru „conținutul social, protestatar, al poeziei eminesciene“... Motiv pentru care „l-au silit (pe ilustrul creator - n.n.) să trăiască în mizerie“, căci ei „l-au împins spre moarte“. Dixit!

VREME TRECE, VREME VINE... Melancolie? Printre altele, Moraru deplânge faptul că, în pofida „evidenței“, „Misiunea istorică a clasei muncitoare, Eminescu n-a înțeles-o (atenție la topică - n.n.) și, în bună măsură, nici n-ar fi putut-o înțelege (nefiind marxist - n.n.). În schimb, slujindu-se de matematică, eminescologul răsărit o dată cu apusul vechii orânduiri, se bucură atunci când constată că poetul ajunge să aleagă **însingurarea** drept soluție existențială salvatoare. Sihăstria dezamăgitului din dragoste, dar și din pricini politice? „Aceste versuri sunt o ilustrare puternică și o denunțare (!) a uciderii forțelor morale și a personalității umane (bineînțeles că personalitatea este numai și numai **umană** - n.n.)“, iar „forțele morale“ se includ într-însa, adică: „Personalitatea nu este nici doar biologică, nici doar socială: fiind ansamblul structurat al înclinațiilor înnăscute (ereditate, constituție) și acumulate (mediu, educație și reacții față de aceste influențe) care determină adaptarea originală a individului la anturajul său (N. Sillamy - n.n.). Bâjbâind în bezna noțiunilor de specialitate, N.M. susține,

în legătură cu Eminescu: „Personalitatea lui, în epoca în care publică poemul (**Melancolie** - n.n.), i se pare străină, aparținându-i altui ins: „Și când gândesc la viața-mi/ Îmi pare că ea cură/ Încet repovestită de o străină gură./ Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost./ Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost/ De-mi țin la el urechea - și rîd de câte-ascult/ Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult“. Și culmea: pretins-sinteticul analist își continuă sisifical travaliu de a muta opera eminesciană, mereu și mereu, într-un alt plan, „proletarizând-o“ cu orice chip; **Melancolie** reflectă - după el - „decepția poetului romantic în fața **realității sociale** (subl. ns.) întuncate a vremii sale“. N.M. manevrează versurile în chip arbitrar, așa cum îi convine, pentru a-i sluji ideile puține, dar fixe, conform „idealurilor“ epocii dominate de secera și ciocanul descălecătorilor. Comportarea analistului improvizat nu seamănă defel cu munca unui cadru didactic de înaltă clasă, punând calificative judicioase, ci cu munca unui negustoraș obscur care pune prețuri la cele se sunt de vânzare... Până și în **S-a dus amorul**, dumnealui vede „imposibilitatea realizării (!) unei vieți fericite în societatea timpului său...“ Recitind **Prefața** după atâta amar de ani, asistăm la un balet dizgrațios al șabloanelor **realismului socialist**, mistificator și greoi, adeseori părând a fi vorba de un pamflet travestit. A scrie astfel despre EMINESCU înseamnă a nesocoti sensibilitatea inegalabilă a poetului, conștiința sa, personalitatea unui om de geniu.

„Vreme trece, vreme vine./ Toate-s vechi și nouă toate./ Ce e rău și ce e bine/ Tu te-ntreabă și socoate...“ (**Glossă**). În fundal, dincolo de orizont, ornicul ticăie nemilos. Dar **Glossa** a fost scrisă sub influența... esteticii reacționare (a lui Titu Maiorescu) - trag concluzia și niște anonimi care, în loc de semnături, certifică: „Adnotările sunt redactate de către un colectiv“. Anonimii insistă asupra recomandării lui Maiorescu, profesând „neparticiparea artistului la viața socială, a izolării lui în «tumul de fildeș», adică în al (!) creației artistice abstracte“. „Cavalerul dreptății“ marxist-leniniste reproduce, în culegerea eminesciană, fără a tresări, și poezia **Trecut-au anii**, care se încheie astfel: „Pierdut e totu-n zarea tinereții/ Și mută-i gura dulce-a altor vremuri./ Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec!“ Proletcultistul N. Moraru nu se pronunță, în nici un fel, asupra poeziei **Trecut-au anii**. *Fugit irreparabile tempus*. Făptuitorul sacrilegiului e condamnat la neuitare pentru crimă de les-majestate.

ACVAFORTE „Critici voi, cu flori deșarte./ Care roade n-ați adus -/ E ușor a scrie versuri/ Când nimic nu ai de spus“. Nici după moarte Eminescu n-are liniște! Relativ recent s-a aflat de la Cernăuți că bustul lui Mihai Eminescu, amplasat pe Bulevardul Francez din Odesa (Ucraina) încă în anul 1995, vara, de către muncitorii români angajați la Krivoi Rog, a dispărut în condiții misterioase (toamna anului 1999). Placa de marmură de Rușchița a fost, la rândul-i, spartă cu sălbăticie. Simbolicul bust, turnat în bronz, operă a sculptorului Alexandru Pană, pare-se a fi fost fărâmițat cu barosul, pentru a putea fi vândut la un centru de colectare a metalelor neferoase. Între timp s-au dat explicații, dezmințiri, s-au făcut promisiuni... Iar faptul rămâne fapt! Tot ceea ce amintește de români și de românism nu-i pe gustul stăpânitorilor.

veronica balaj

Sfincși tardivi

Oricum ar fi
nu pot ucide
puii de sfinx
cu ochi pustiitori
pripășiți pe la ușile
celor
foști îndrăgostiți;
deșănțata dezolare
a puiat
sfincși tardivi
nici credință
nici mit,
lipsindu-le dintru început,
dorința
de a fi iubiți
puși să păzească riscul
viclean
al depărtării încremenite
într-o curbă
gata-gata să ne-atingă;
ar trebui
să le sporovăiesc
la urechi încetișor,
insinuant
sau,
să inventez
o frică
și niște arpegii
care
să-i pună pe fugă
dar
mocnit și absurd,
accept
să alcătuim
un desen
aproape perfect
al tăcerii
(fiecare convertit la partea lui
de singurătate)
eu, pe furiș mai asmut
alegoria începutului
și vama trădării.

La hotarul cu înghețul

Cufărul verde
al fratelui risipitor
e transmisibil;
o lungă vreme,
știi bine, mamă,
l-am purtat cu mine
curajul închis în el,
mucegăise deja
iar patimile duduiau
în consonanță
cu proba
lepădării de sine
(măcar,
bine că tu
ai rămas tânără!)
mătăsurile destrămate de mine
mi-au dezgolit
fața
de postav boțit,
hădă, bătrână
am mersul de rață
(nici pe departe sălbatică)
sunt grasă
și gata să mă dau în spectacol
repetând, niște sofisme
învățate pe de rost;
bine că, măcar tu
ai rămas tânără!
(condiția a fost,
plecarea definitivă);
răzvrătind cerul,
pulberi de îngeri
peste mine-au început
să cadă
prin albul lor
am săpat cale
magilor
ce-aș fi vrut să vină
puțina-mi răbdare
s-a chircit
văzând cum frunzele de vie
iar îngălbeneau
la hotarul
cu înghețul
și-am continuat
să fiu
un triumphi ascuțit
măsurând
în grade inegale
poziția zilelor;
măcar, bine că tu
ai rămas tânără!

Umblet slobod

Ding-dang-ul
zilei slobode
se lovea de clopotul catedralei.
Apoi,
a nins
și m-am dat pe gheață

de-a valma cu membrii
unei secte
disprețuitoare de beții
de înșelăciuni
sau bucurii
cu semne pătimase;
nici zurgălăii aniversărilor
nu-i opresc
din slalomul
ca un leac
împotriva trăirii
manifeste, idilice, extrovertite
ding-dang
se atingea coclit
sunetul clopotului
de piciorul meu,
de umăr, de coaste.
Mimam indiferența.
Înaintam
și da și nu
sunt de transcendent
peste lumea
excesiv de bună și rea
cu săbii de foc
trecea timpul.

Lustruirea păcatelor, o îndeletnicire sezonieră

Gorunii sădiți
din șapte în șapte simțăminte
(vietăți misterioase alungite
peste umărul meu),
rodeau fulgere,
zile de fructe
și flori;
umbrele conturau cetăți
din vechiul Egipt
bunăoară
când
nechezatul vreunei zile
comercializată pe nimic
m-asurzea,
eu mai sădeam un pom
cu ramuri de răcoare
bună
pentru lustruirea păcatelor;
aromate ațâțător,
le gustam
scandalos de plăcut
(se știa?)
Vietățile
se-nfruptau incestuos
din tristețile
zvâcnite
la rădăcini și,
al treilea rod
se-nfăptui
în chipuri uscate
păpuși împăiate
mimând suduieli
ce-or să usuce
ramuri și întâmplări.
Atingerea lor,
duhoare
peste
și irosire și clocot.

2 mai 1995

* În avion de la Los Angeles la Paris.

Nu pot să-mi stăpânesc gândurile, motorul în creier continuă să funcționeze singur. Îmi pșește exercițiul budist al „contemplației” și al idului mental. Am băut o sticlă cu șampanie și totuși... nici nu dorm și nici nu reușesc să-mi stăpânesc haosul mental.

* Fiecare „operă” - istorică, socială, artistică - este un proiect neterminat care se continuă cu un alt proiect și de către o altă persoană pe care nu o cunoaștem. Mai intervine declinul, distrugerea, escompunerea... pentru ca totul să fie reluat de la început. Și totuși?! De ce vreau să termin un roman? Să scriu o altă carte? Îndemnul ascuns, poînța de putere și afirmare, depășirea de sine, evenirea... Toate contrazic cele afirmate mai sus!

* Un roman are o „transcendență” sau... nu este nimic! Înțeleg prin „transcendență”: vis, utopie, religie, semnificație, sens dar și acru. Fără aceste valori, o carte rămâne în permanență și înseamnă vid, nonsens, eclipsă, haos... pierdere de timp și plictiseală!

* Încă o sticlă de șampanie! Până la Paris sunt... patru ore!

* **Individualitate:** libertate + autonomie + independență + emancipare - toate virtuțile printr-o conștientizare a individualismului.

* Patru reprezentări ale societăților: masă ori anonimă; egoistă și temătoare; emancipată și liberă; sublimată și evoluată.

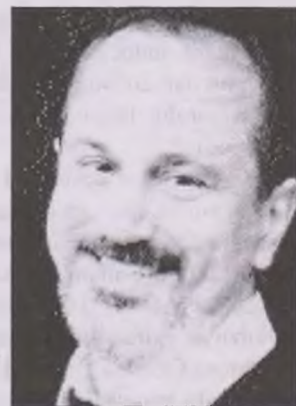
* Amestecul divin din care suntem alcătuiți este incompatibil cu puritatea eroică sau sacrificiu, dar și cu viciul structural și fondator. Suntem incapabili de a alege fără a trăda! Și împreună cu trădarea apare sfârșirea. Tragicul se întâmplă în clipa în care suntem obligați să optăm! Poate de aceea nu optăm. Rămânem la mijloc. Așadar! Detestabil...

* Nu practic „exercițiile spirituale” recomandate de Ignatio de Loyola, ci „exerciții de selecție”. Lângă mine se află o tânără franțuzoaică de origine iraniană. Am rugat-o să-și scrie numele în caietul meu: **Novshine Shahidzadeh Namadi**. Nu e deloc simplu...

* **Marele Canion.** Deșertul văzut din avion pare altul decât cel văzut de aproape. Normal! În avion pare un deșert cu relief, de la sol, deșertul pare... deșert! Nu e vorba numai de

bujor nedelcovici

PERMANENT, UN REBEL

înțelegerea unui fenomen, ci de perspectiva pe care o avem și care, de cele mai multe ori, ne lipsește.

* Accept că există o ierarhie economică, financiară, politică sau ideologică? Dar nu accept ierarhia umană chiar dacă știu că oamenii nu sunt egali, dar trebuie să aibă o „egalitate de șansă și start”. N-am suportat niciodată **supunerea voluntară sau involuntară**. Am fost permanent un rebel, un răzvrătit, un „protestant” în raport cu tot ceea ce înseamnă determinism de clasă sau de altă natură. Și totuși, există o comuniune de interese fără o comunitate declarată ce deține o putere intelectuală, filosofică și metafizică. Cum să suport ideea că sunt prins în acest angrenaj - plasă de păianjen - din care este aproape imposibil de ieșit?! Să nu mă las anihilat și orbit. Să nu mor ca un idiot! Dacă îl înțeleg, îl simt și îl trăiesc, trebuie să-l depășesc, să nu mă las **dominat** și să mă ridic deasupra... **dominatorilor de spirit**.

* Cunoaștere, înțelegere, luciditate, complexitate. Virtuți esențiale pentru a măsura dezordinea și nebunia în care trăim. **Sunt un laș!** Pentru ca existența să devină suportabilă, închid ochii, refuz să privesc filmul de pe ecranul TV aflat în fața mea. Încetez să mai vorbesc cu tânăra iraniancă ce se află lângă mine, dar simt cotul ei care se atinge de al meu... Este singurul detaliu important!

8 mai 1995

* Sunt din nou la Paris. Acasă!

Reluat aceleași preocupări, griji și doar... puțin satisfacții.

* Am primit de la Ioan Holban - care locuiește la Iași - un volum de cronici literare.

Este de părere că romanele mele se înscriu într-o „operă”. În sfârșit, un critic a remarcat acest detaliu care pentru mine era clar, mai ales după trecerea unui timp și publicarea mai multor romane. Viața se transformă în destin, iar cărțile se înscriu într-o continuitate a temelor preferate și a sensurilor revelate ce alcătuiesc „o operă”.

De cele mai multe ori ești recunoscut târziu ca scriitor autentic și de cele mai multe ori „prea târziu”, când nu te mai interesează părerea celorlalți.

* Se împlinesc 50 de ani de la terminarea celui de-al doilea Război Mondial. Sărbătorirea încheierii păcii în principalele capitale: Londra, Paris, Moscova. Retrospectiva cu imagini de la 8 mai 1945. Entuziasm, euforie, mulțimea invadează străzile cu flori în mână și îi primea pe soldații învingători. Generalii germani semnau tratatele de capitulare necondiționată. La 8 mai 1945, mă aflam cu tatăl și fratele meu refugiați în satul Vornicu Mărgineni (devenit apoi I.L. Caragiale), în apropiere de Târgoviște. Toată ziua și toată noaptea au răsunat pe străzi strigăte de bucurie. Se repeta cuvântul: **Pace!** Cu un an înainte, la 23 august 1944, am trăit aceeași sărbătoare. Atunci, pe strada principală a satului, au început să apară coloanele de mașini cu soldați germani care se retrăgeau de pe front. A urmat aceeași procesiune a armatelor rusești: tancuri, căruțe și soldați care întrebau: „Na Berlin!”. Credeau că Berlinul se află la capătul satului. Nu a trecut prea mult timp și noi, copiii care stăteam cocoțați pe garduri, am văzut din nou coloanele de soldați germani, luați prizonieri, care se îndreptau spre Rusia.

migrația cuvintelor

Povestea vorbelor.

DESPRE ȘCOLI ȘI ACADEMII (II)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

În Italia, începând cu secolul al XV-lea, aceste întâlniri ale umanistilor se transformă în grupări constituite după un regulament în vigoare de care își păstrau o autonomie proprie, iar care se bucurau de protecție oficială. Numărul lor este în continuă creștere și, începând cu secolul al XVI-lea, cunosc chiar o specializare: Academia de la Roma se ocupa de cercetări arheologice, cea din Florența de probleme de normalizare a limbii italiene etc. Venită din Italia, moda academiilor se răspândește în toată Europa umanistă, mai ales în Franța. Prima dintre ele este Academia de poezie și muzică creată în 1570 de către Carol al IX-lea,

și culminează cu Academia Franceză. Aceasta a luat ființă în 1634 prin inițiativa lui Richelieu, avea 40 de membri și a fost însărcinată cu redactarea Dicționarului și gramaticii limbii franceze. Chiar și în țările unde nu exista o tradiție umanistă atât de bogată cum erau Franța și Italia acelor vremi, se înființează în curând academii. Astfel, în 1662 Societatea Regală din Londra devine Academia Regală; în secolul al XVIII-lea sunt înființate academii regale în Prusia, Spania, Suedia. Încet, încet academiile se răspândesc în întreaga lume, chiar și în cadrul națiunilor de curând constituite, cum era cazul țării noastre, sau al acelor care își dobândiseră cu

puțin timp în urmă independența.

Sensul cel mai vechi al cuvântului, în română, este „școală înaltă care de obicei nu avea toate facultățile”. Așa erau **Academia Mihăileană** sau **Academia de la Socola**. Cu sensul de „universitate” îl găsim și la Eminescu: „Vai! tot mai gândești la anii când visam în academii/ Ascultând pe vechii dascăli, cârpocind la haina vremii”. Acest sens îl găsim numai în germană unde se înființaseră astfel de academii; și tot de acolo a intrat în limbă și sensul, frecvent într-o epocă anterioară a limbii noastre, anume „așezământ privat în care se învăța practica mai adâncă a unor arte și meșteșuguri: Academia de muzică și artă dramatică, Academia de croitorie din Dresda, Academia de biliard”. Cuvântul a pătruns a doua oară în limbă, de data aceasta din franceză, în epoca modernă o dată cu înființarea, în 1867, a **Academiei Române**, al cărei model de organizare și funcționare era inspirat după modelul francez.

Când am căutat în dicționarele literaturii române numele poetei Ovidia Babu, am constatat cu surprindere și neplăcere că nici măcar utilul dicționar al lui Marian Popa nu-l menționează.

Și totuși, măcar profesioniștii scrisului știu - sau ar trebui să știe - că doamna Ovidia Babu a publicat în decursul timpului trei cărți de poezie, toate la Editura Uniunii Scriitorilor, Cartea Românească, **Poeme** în 1971, **Fără chip** în 1980, **Îmblânzirea miracolului**, 1983 (lector-regretatul Mircea Ciobanu), iar în 1979, studiul **Dacii în conștiința romanticilor noștri**. Colegii de la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie din București, ca și studenții profesoarei, probabil că știu sau știau că profesoara lor este și poetă. Și cu toate astea, din atâtea generații de literați, critici, scriitori câți au mai vorbit despre poeta Ovidia Babu? Aproape nimeni. Nu doar că după 1990 viața literară cu criteriile ei axiologice a fost bulversată, că a contat doar interesul financiar, reclama, rumoarea mediatică, dar soarta poeziei înseși a devenit amenințată în ființa ei.

Iar poezia scrisă de Ovidia Babu, o poezie intelectuală, cultivată, fără a fi fastidioasă și snoabă, dramatică, reflexivă, cu aluzii culturale, mistice redă tumultul unei existențe zbuicimate, patetice, în același timp, demnă, reținută, orgolioasă. Pentru că până și poezia de dragoste a Ovidiei Babu reflectă o stare de contemplație culturală a vieții ce uneori este creată, alteori transfigurată, de motive literare: „Sunt ca o boare; începi să nu mă cunoști pe când încă mă mai petreci./ Ca pe-o-ntetire de abur, acuma strânge-mi sărutul, și nefolosește-l în veci“ spune poeta și în alt loc: „Nu-i semn de plecare. Din toilul ființei, cad încă amprente și vorbe - asurzitoare stihii, strivitoare, precise măsuri pentru timp/ Încă puțin și-o să pornească din lucruri/ un ropot invers, treptat îmblânzit, ca o grindină magic întoarsă spre sinea norului“.

Pudică și reținută până la conspirativitate,

SALVAREA PRIN CUVINTE

de MARINA SPALAS

doamna Ovidia Babu n-ar recunoaște, decât poate în fața lui Dumnezeu, că, pentru domnia-sa, poezia nu înseamnă glorie, vanitate, mondenitate, dovadă că nu figurează în nici un dicționar al literaturii române, ci pentru domnia sa poezia înseamnă chiar oxigenul necesar vieții. Acum, Editura Cartea Românească și directorul ei, Dan Cristea, au înțeles că Ovidia Babu nu este o poetă care scrie pentru gloria personală sau a poeziei românești, ci chiar pentru a supraviețui. Placheta de versuri **Stup împietrit**, pe care au publicat-o doamnei Ovidia Babu-Buznea după șaisprezece ani de la ultimul volum de versuri, intitulat **Îmblânzirea miracolului**, reprezintă chiar acea gură de oxigen necesară supraviețuirii poetei.

Dacă în celelalte volume de versuri poezia Ovidiei Babu era intelectuală, cu aluzii culturale și mistice și, în același timp, zbuicimată și patetică, acum poeziile din **Stup împietrit** sunt tot mai grave, tot mai dramatice, reflectând stări limită pe care poeta le trăiește transformându-le și tămăduindu-le prin cuvinte. Concepută în for-

mule moderne, poezia recentului volum este o formă de existență inexorabilă, care cuprinde în ea și viața cuvintelor, și viața oamenilor, și plecări, și captivitate, și teatru, și lamentouri, și poezii „aproape postume“, cum sună un ciclu din volum.

Ovidia Babu, ca toți poeții moderni, intelectuali și cultivați, trăiește poezia în comun cu cititorul cărui i se adresează: „Se făcea ca un stup împietrit/ Ce triste cuvinte./ Despre străvezime./ fluiditate./ harul dulceții!/ Vorbeam de prisos/ Sub buzele tale aplecate dar strânse/ foșneau fără leac/ ignorată pădure/ alunecată-ntr-un fagure/ de prea aspră, prea neagră miere.“ Cu maximă reținere și pudoare, din unele poezii răzbate ecoul unor trăiri intense: „Plânge-n fiule, plânge-mă/ căci dac-ai putea să-ți/ închipui cenușa ce sunt/ ai vedea cum, pornit drept la cer,/ tremură fumul și-și/ schimbă mersul spre tine“.

Dar asemenea versuri din ciclul **Aproape postume** sunt rare, căci autoarea cu greu își dezvăluie trăirile. O confirmare a acestei stări literare și literaturizate o avem în **Periplu de toamnă**: „Mai fi-vom primiți./ stropiți de cerneluri putrede,/ aici, în cuvinte?!/ Devorat de-ntrăbre/ o-ncumetare a mersului/ încoace prin obștească/ Absurd, cu clișă pe limbă/ Cădem de candoare./ Peste atâtea cenuși/ Suprapuse/ Versul e numai strat/ Proaspăt.“

Se înțelege că editura n-a publicat această plachetă de versuri cu speranța îmbogățirii, ci cu gândul datoriei către poezia română la temelia căreia a mai pus o cărămidă.

SORII MINUSCULI

de SORINA GABRIELA COSTEA

Citești cu o nedisimulată admirație și cu un soi de fericire interioară haiku-urile volumului **Ploi. Zăpezi. Felurite** de Mircea Petcan. Volumul îți place, de fapt, din clipa în care ai pus mâna pe el - întâi, așa, ca o tipăritură, prin calitatea hârtiei, caracterul literelor tipografice, ilustrații, format și așezare în pagină.

Prima lectură este una sentimentală, europeană am zice, de un impresionism *sui generis*. Nu este însă una ce vede aici o poezie simplă, ci doar o poezie „altfel“. Poeziile se înscriu în orizontul de așteptare al lectorului - de aici sentimentul acela de bucurie de care vorbeam mai sus.

Apropierea critică este mai dificilă iar motivele dificultății, diverse.

În primul rând, textul acesta poetic face parte din textele acelea care, prin delicatețea lor, descurajează comentatorul care se trezește în situația elefantului din prăvălia de porțelanuri. Ți-e frică pentru că, așa cum spunea Ariwara Yukihira: „e atât de subțire/mantia de ceață a primăverii/că o destramă o adiere de vânt“.

Alt motiv este prefața admirabilă a volumului (care aparține poetului), prefață care spune tot, explică tot și... „mai departe nu poate fi decât tăcere“.

Apoi însuși onorabilul haijin avertizează (în prefața deja amintită) că este imposibil să te apropii de haiku, atunci când ignori filozofia pe care acesta se sprijină (taoism, budism, zen etc. - și aceste cunoștințe lipsesc, în general, în spațiul românesc). Nu

credem însă așa ceva. Haiku-ul (părerea ne aparține) te duce în primordialul comun tuturor oamenilor, în spațiul unde nu există sisteme filozofice, ci doar filozofie. Cuvintele lui Ono no Takamura confirmă acest lucru: „În ninsori târzii/ după culoare nu vă știu florilor de prun; /răspândiți-vă mireasma/ și vă recunosc pe loc“. Este o confirmare care dă curaj.

Lumea volumului este una enigmatică, de o mare diversitate de viață. Aici revelația este fulgurantă, nepământeană; sensibilitatea poetică, gracilă și rafinată, cu o mare dragoste față de natură.

Există, în volum, acea vocație delicat demiurgică despre care vorbea V. Nicolescu, că regenerează o lume chiar din tristețe. Faptul că toate haiku-urile volumului încep cu niște cuvinte scrise cu inițială mică, lipsa semnelor de punctuație de la sfârșit indică acest miracol continuu, această eternă reluare în care poeziile reprezintă niște secvențe. Aici, „încolăcit în jurul/tufei de fragi/ șarpele dormea“.

Paul Claudel, în conferința lui **Poezia franceză și Extremul Orient**, vorbea despre „gustul esențialului“ prezent în poezia niponă, esențial existent și în volumul analizat în care familiarul, banalul, efemerul sunt sublimate și-n care infinitul este contemplat în infinitezimal: „culeg umbra zeului/ dintr-o urmă/ în nisip - ah - funigeii“.

Pentru atingerea infinitului se folosește o magie simplă, ritualică parcă, precisă, de o acuratețe maximă, sinceră și sobră, cu o mare știință a nuanței (Cf. diferența făcută de autor între „tăcere“ și

„liniște“ și definițiile lui poetice, aflate în prefața volumului, din care cităm: „tăcerea este vuietul dintre primordii“ sau, mai încolo, „dincolo de tăcere/ liniștea“).

Această magie constă în înseși haiku-urile volumului. Poetul, creatorul lor, nu este totdeauna conștient că vraja lui dă rezultate: „nu-s decât aglicei/ ghiociei și brândușe - /zăpada zăpezilor unde-i“ se întreabă el cu inocență.

Poate că este deranjat de năvala agitată, înfricoșătoare și periculoasă a derizoriului: „pasărea ploii tipă -/nu mai încape nicăieri/ de furnici“ într-o lume în care: „mai marii trag sforle -/mititeii/se mănâncă înfierbântați“ (aici este prezent și acel „umor specific“ de care vorbea R. Blyth n.n.), o lume a cărei singură creație religioasă, cum spunea M. Eliade, este teologia morții lui Dumnezeu: „un fluture pe Biblie/Doamne-/un fluture uscat“.

De aceea se și teme probabil: „înaintez și/ploaia-i pe urmele mele/ vine întunerecul“ - haiku ce se constituie și într-o metaforă a îmbătrânirii (trupului și spiritului - n.n.).

Esențialul miraculos este totuși prezent: uneori în ipostaze grandioase („de pe muchia cascadei/Dumnezeu/se prăbușește în hău“) de cele mai multe ori însă mărunte („între spinii măcieșilor/ și-a făcut cuib/ o pereche de prigorii“), în acest univers al nostru, ce pare privit de autor prin capătul care micșorează al unui ochian întors. El spune chiar: „cineva tace de milenii/ în străfunduri - uneori îngân un haiku“.

Într-o lume în care pare că totul e trecător - aici îngrijorările poetului („gâlbenele-n ploaie, scrie-le doar nu aștepti/ să se scuture“), lume în care miracolul e deranjant și este târât, în consecință, în banal („urcată-n camioane/căruțe vagoane și altele/zăpada“) minunile există totuși: „deși încovoați/molizii nu cedează/sub povara zăpezii“.

PRINTRE MACEDONENI..

de EMIL MANU

Întotdeauna m-am simțit legat de macedoneni socotindu-i oameni dintr-o bucată, înzestrați cu o evidentă seriozitate în treburile practice, fără ca prin aceasta să ignore valorile spirituale. Convingerile mele filoaromâne s-au cristalizat mai ales în studenție, când audiam cursurile erudite ale profesorului Theodor Capidan și prelegerile de filologie modernă ale lui Dimitrie Caracostea. Aș adăuga la această suită pe tânărul asistent Ovidiu Papadima, pe care l-am avut îndrumător, mai târziu, la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu“.

Dar, în afara cadrului școlastic, în Căminul Asistenței Universitare (din strada Matei Voievod), aveam să-i cunosc - și să leg cu unii dintre ei o prietenie literară - pe câțiva dintre literatorii aromâni. Aș evoca mai întâi pe Theodor Mihaș, puțin mai mare decât mine, care publicase, pe atunci, cu un an mai înainte de data la care l-am cunoscut, volumul de poeme **Ortodoxie păgână** (1941). Mihaș a evoluat mult de la acest prim volum, prin versuri cu o structură elegiacă, cu reverii alegorice, dublate de o proză memorialistică în care-și revelează copilăria și adolescența, într-o Macedonie egală cu o Arcadie.

Cu insolitul poet, cunoscut într-o mare măsură prin ținuta lui boemă, Ion (Iani) Cutova, am fost prieten. Ne așezam alături la masă și făceam poeme în colaborare, fiecare punând câte un vers cu o rimă căutată cu dificultăți, totuși, parnasiane. Îmi pare rău că n-am păstrat niciuna din „creațiile“ compuse în colaborare. Am fost demonstrat, fără nici o îndoială, că dicteul liric e posibil și în doi. Iani a publicat pe atunci, în 1945, volumul **Cerc vicios**, premiat de Editura Forum, într-o colecție îngrijită de Ion Caraion. Făcând drumul pe jos de la cămin până la facultate, recitam poezii, însoțind fiecare vers cu o gestică romantică, de ne credeau trecătorii nebuni. Iată un cântec boem ce caracterizează fidelitatea poeziei lui Ion Cutova: „Eu n-am decât/ răni mari, Ariel, pustiitoare./ Iată: aici au mușcat din mine câinii tristeții,/ Aici m-au lovit cu pietre drumeții/ unui oraș fără soare/ Un vânt mi-a sfâșiat umărul ud/ și câteva nostalgii de la sud/ s-au scris cu sângele meu pe spate./ Desigur și stelele s-au scurs în mine/ din spații îndepărtate -/ ca niște grele și imense răni de catifea./ Dar așa, rănit, pe vârfuri n-așteaptă/ la balul luminii și steaua nea...“

L-am cunoscut tot în vremea studenției pe Tudor Gher. Zucca, poet care tipărise, în 1943, volumul de versuri **Amurg în centralii**.

Mai târziu un poet care mi-a atras

atenția a fost constănțeanul Nicolae Caratană, cu ale sale **Inscripții rupestre** (1981), în care iese în evidență o **Rugăciune pentru mama**: „Mamă, statuie alegorică-a serii/ bătută în noapte de vânt și furtună/ apoi către zori poleită de lună,/ cum să-ți uit ochii, vâpăi de secure,/ unde zăcea parcă o arșă pădure,/ ochii în care intram fără chei,/ locuiau în mine și locuiau în ei!/ Purtau în clocotul jindului?/ copleșiți de maștere pronii/ nu știu ce chin al țărilor Pindului/ și al tragicei Macedonii“. Tot un prieten macedonean, literatur constănțean, e și solarul Enache Puiu.

Dintre aromânii bucureșteni un loc de militant pentru cunoașterea literaturii în dialect (și nu numai în dialect) e Atanasie Nasta, remarcabil sonetist: „Nu te grăbi, oricum să scrii, poete/ oricât ar vrea iubirea să te cheme,/ fii sincer, cântă doar când dorul geme/ și-n gând e ropot ritmul de sonete...“

Numele lui Atanasie Nasta nu-l veți găsi în nici un dicționar de istorie literară, deși a activat ca literatur multă vreme. Volumul său de sonete, apărut în 1981, e un debut târziu. Poetul are pudoarea scrisului și emoția sinceră a contactului cu foaia albă de hârtie; poemul e gândit mai mult ca o proiecție onirică, reală numai în idealitatea ei: „Se oglindește-n ape ca Narcis,/ zadarnic din cuvinte-i fac tipare,/ atingerea condeiului îl doare/ și freamătă hoinar prin manuscris./ Mă plimb cu el în nopțile senine,/ dar când să-i mângâi formele depline,/ alunecă prin ritmuri, rime, val!/ Nu-l voi închide niciodată-n carte,/ căci tot mai mândru crește-n ideal/ sublim peste materie și moarte“ (**Sonetul**).

Sonetul e cultivat de Atanasie Nasta ca o posibilitate de a gusta senzația de clasicism absolut, de a trăi într-o ordine în care frumosul - chiar în formele lui tragice - este legiferat, nu numai sugerat. Într-un triptic de sonete intitulat **Anabasis**, poetul se imaginează ostaș, luptând agonice printr-o „Asie pustie“; nici o tentație nu-l reține din drumul întoarcerii spre casă: „Spre nord, mai verde, vie pare zarea/ o vezi și tu, mărețe Xenofon?/ Înmiresmat s-apropie un zvon/ și mii de piepturi strigă: Marea, marea!/ Ne-am azvârlit în mare îmbrăcați,/ la pieptul ei ca pruncii legănați,/ ne-a răcorit mai rece ca zăpada/ așa cum arși de

soare am dorit-o,/ în brațe parcă ne-a cuprins Elada -/ sărută-ne, îneacă-ne iubito“.

Reluând tematic marea tradiție a sonetului european, poetul își cântă iubita, parnasian și simbolist, epurând inspirația de orice efluviu romantic; voluptatea erotică a devenit ceremonie și taină a amintirii: „Sunt nor de toamnă, plin de răzvrățiri,/ iubirea mea trăiește-n amintiri,/ zadarnic bați cu pletele în geam,/ în căutarea timpului pierdut,/ curtean bătrân, doar o dorință am,/ întâiul trena albă să-ți sărut“ (**Regina nopții**). Și fidel acestei dialectici a așteptării și a visării poetice, sonetistul se definește drept un trubadur al misterului erotic: „Cântând, ne avântăm din luptă-n luptă,/ ca și Rimbaud cu haina, gheata ruptă,/ răbdăm de frig și nu intrăm în case,/ ne sărutăm iubitele în gând/ căci ni se par ca-n basm și mai frumoase/ la geam, printre perdele, așteptând“ (**Poeții**).

De reținut activitatea tânărului Dan Ion Nasta, poet, subtil autor a două volume de poeme (**Căderea zilei**, 1987 și **Aici, nicăieri**, 1988) precum și a două excelente transpuneri în franceză din opera poetică a lui Ion Vintea și a lui Emil Botta. Un citat din culegerea **Aici, nicăieri** e edificator pentru a ilustra felul de poezie pe care o realizează acest rafinat degustător de cuvinte: „Pământ femeiesc, mare/ Nerușinată măreție care/ levitezi în aburii gloriei/ dimineța/ Și la amiază legeni în poala de aur înecații. Despletito (precum femeia tristă în fața mulțimii)/ privește cum întreg orașul imberb/ păstrând sub unghii/ fâșii din carnea ta amețitoare“ (**Intrarea în oraș**).

Tot o modernistă voce aromânească e Ovidia Babu, autoare de poeme de-o acuratețe ușor abstractă și în același timp de texte istorico-literare.

Un critic de poezie în primul rând este Hristu Cândroveanu, ale cărui exegeze sunt cuprinse în volumele **Alfabet liric** (1974), **Poeți și poezie** (1980) și **Printre poeți** (1983). Un critic de poezie nu se putea să nu fie și poet (**Poeme**, 1973). Autor al unei antologii de lirică aromână și un activ publicist, Hristu Cândroveanu, reprezintă o conștiință a literaturii aromâne.

„GENERAL MANAGER“

de MARIA LAIU

Cu graba, specifică românului, de a accepta tot ceea ce vine din Vest, chipurile pentru a se sincroniza cu Occidentul - din păcate, mai ales în formă, și mai deloc în fond -, după 1989, și „săraca noastră limbă bogată“ s-a văzut dintr-odată invadată de o *samă de cuvinte* englezești, care de care mai sclifosite și mai greu de pronunțat. (Ca să nu mai punem la socoteală faptul că sunt o sumedenie de termeni cărora mai nimeni nu le cunoaște înțelesul!) Printre astfel de împrumuturi, la loc de cinste se află noțiunea de **general manager**. Coccoțați în funcții pe care, de cele mai multe ori, nu le merită, indivizi lipsiți de scrupule și puși pe căpătuială își scriu, pompos, pe cărțile de vizită **general manager**, chiar înainte de a fi consultat un dicționar, pentru a descoperi ce înseamnă această sintagmă.

Posesor, găunos, al unei asemenea „titlaturii“ este și VLAD RĂDESCU - vedetă, în ultimele săptămâni, a unui scandal de proporții, privind luarea de mită, dar și ca urmare a felului păgubos în care conduce destinele Teatrului „Nottara“.

Acum trei ani, el a fost „așezat“ director, după un examen sumar, în cadrul căruia - concurând cu sine însuși - a ieșit învingător. (Nimeni n-a stat, pe atunci, să se întrebe de ce părăsise, în graba mare, Teatrul Național din Târgu-Mureș, de ce părăsise Cazino „Victoria“ - locuri unde fusese pentru scurt timp director adjunct? De ce părăsise Festivalul de Teatru Medieval de la Sighișoara, pe care-l organizase la un moment dat?) Numai că, puțin câte puțin, dintr-un sentiment, până la urmă, de înțeles și pe care, de la început, eu l-am numit „Complexul Ciprian Porumbescu“ - *marele manager* s-a transformat într-un mic dictator, dispunând de teatru și de oamenii săi ca de propria-i feudă. În acest context, cei mai sensibili, însumând aproximativ 20 de persoane, nemaierind să îndure ordinele umilitoare și, adesea, lipsite de sens, au părăsit instituția (prin demisie, prin transfer sau chiar ieșind la pensie).

Ce-i drept, pentru a arunca praf în ochii lumii, dar, mai ales, pentru a-și consolida imaginea, **general managerul** de la „Nottara“ a schimbat întâi de toate înfățișarea holului de jos al teatrului. Nimic de

zis, intrarea e făjoasă tare! Câți știu, însă, că de la jumătatea treptelor, către balcon, totul a rămas ca și acum zece ani (cu excepția biroului său, firește, doldora de aparatură tehnică de ultimă oră!)? Și câți dintre cei străini de teatru au coborât la Sala Studio pentru a vedea starea jalnică a cabinelor, în care, câte cinci, șase sau chiar mai mulți actori își așteaptă intrarea în scenă? Asta încă n-ar fi nimic, dacă **managerul** în cauză nu și-ar fi făcut din hărțuirea propriei trupe unica și - probabil - plăcuta preocupare.

Vlad Rădescu n-a dovedit vreodată că ar avea o cât de mică legătură cu actoria, dar, în meteorica lui carieră, a învățat cu temeinice psihologia artistului. El știe, ca nimeni altul, că acesta - având suflet sensibil și labil - este ușor de manipulat. Prin urmare, că, pentru a conduce un teatru, este suficient să-i dezbină colectivul. Și așa a făcut vreme de trei ani! Și așa face, în continuare, chiar dacă s-a apropiat scadența. Cu tenacitate! Cu satisfacția perversă a celui mediocru! Folosind, deopotrivă, minciuna, insinuarea, acuzația, amenințarea. Stârnind confuzia, deruta, teama! Ceea ce n-a înțeles, se pare, nici până la vârsta deplinei maturități, este faptul că fiecare lucru are o limită și că, mai devreme sau mai târziu, va fi silit să dea socoteală.

Actorii Teatrului „Nottara“ nu susțin că ar fi cei mai talentați de pe fața pământului, însă știu că sunt și au rămas exact aceiași de acum trei ani, când, la ședința de „ungere“ a proaspătului director, Vlad Rădescu declara - emoționat peste măsură -, în prezența ministrului Culturii, domnul Ion Caramitru, că se simte onorat „a conduce o trupă atât de iubită și de răsfățată de către publicul bucureștean“. Întrebarea firească și de bun-simț pe care și-o pun, acum, artiștii este următoarea: Dacă tot sunt ei atât de „proști“, iar directorul lor atât de „deștept“, de ce nu-și caută el o echipă pe măsură, pe care să o conducă, spre niciunde, cu aceiași destoinicie?! Răspunsul care se întrevede, este acela că, într-un sfârșit, V.R. va părăsi teatrul, însă, probabil, nu înainte de a crea în juru-i un halou de ambiguitate, astfel încât nimeni să nu mai poată înțelege ce s-a petrecut în „Nottara“ și cine este, cu adevărat, răspun-

zător pentru tot circuitul iscat.

Scandalul a luat amploare și nu este onorant pentru nimeni. E bine, însă, de știut că actorii, înainte de a face totul public, au încercat, pe cale amiabilă, să-i convingă pe cei doi directori a-și da demisia, stingându-se, astfel, conflictul creat. Răspunsul arrogant al acestora - nici măcar nu au catadicsit să stea de vorbă cu ei - i-a îndârjit, făcându-i să meargă mai departe.

În clipa de față, colectivul teatrului așteaptă cu înfrigurare un răspuns din partea Consiliului General al Capitalei, singurul în măsură să-l destituie pe Vlad Rădescu. Actorii au fost preveniți că un astfel de conflict poate fi speculat și din punct de vedere politic și că, în acest caz, rezultatul are toate șansele să întârzie. Răbdători, până una-alta, artiștii au constituit un consiliu - format din cei doi directori (Vlad Rădescu și Stelian Nistor), doi reprezentanți de la Primărie (Dan Bănică și Ștefan Damian) și patru actori (Tania Filip, Alexandru Repan, Emil Hossu și Cristian Șofron) -, singurul în măsură a lua deciziile importante ale instituției, prin vot.

Totuși, chiar dacă cei doi, până la urmă, vor pleca - siliți sau de bună voie - nu putem să nu ne întrebăm, cine va obloji rănile și demnitatea tocită a unor artiști, care, seară de seară, își dezbracă sufletele în fața publicului? Cine va lipi cioburile unei cariere distruse - cea a lui Stelian Nistor, părtaș, se pare, la luarea de mită, și alături de care colegii săi refuză să mai urce pe scenă? Va da, oare, VLAD RĂDESCU, măcar de astă dată, socoteală pentru răul făcut? În ce fel?

Vom trăi și vom vedea.

cinema

INGRID BERGMAN SFĂRÂMĂ FURNICI. O SĂ PLOUĂ!

de ILINCA GRĂDINARU

Că un turist pribegind printr-o primăvară incomodă, ulceroasă și nevrotică, mi-am căutat refugiu în pasivitatea reconfortantă a spectatorului de cinema. Lucrurile pe care mi le-am oferit prin luxul întâmplării s-au dovedit pe cât de diferite, pe atât de plăcut complementare. Întrebarea lansată parcă între pereții unui salon de secol al XIX-lea, **Vă place Brahms?**, a adus din nou în prim-plan strălucirea și eleganța perfect cizelată a vedetelor dintr-un cinematograf american aflat la apogeu. Ingrid Bergman, masivă și rece, se instalează aidoma unui idol de piatră la o răscruce a sentimentelor. Singurătatea o determină la o negociere rigidă și nepriecută cu propriile șanse la fericirea conjugală. La polii opuși se află tânărul, romantic și necopt, Anthony Perkins și fermecătorul cântăreț francez, atras, la maturitate, de luminile hollywoodiene, Yves Montand. Dar, între cei doi, feminitatea zăgăzuită de cenzura cerebralității rămâne nedescoperită, să-și trăiască în solitudine neînțelegerea celor din jur.

Un film mai mult tomatec decât primăvăratec a descins prin cinemateca micului ecran să înlăcrimeze deja cu perspective lugubre acest anotimp al amorului la începuturi. Sau, a venit poate să ofere în plus tinerilor îndrăgostiți gustul dulce-amar al dramelor sentimentale netrăite încă și un farmec atrăgător melodramatic speranței lor pentru o eternitate pierdută prin incertitudini. Dar pasul melancolic pe străzile cetății a fost imprevizibil ușurat de

povara sa meditativă printr-o altă creație cinematografică într-adevăr inedită pentru publicul bucureștean.

Dacă ploaia bate darabana pe obrajii scâldați în lacrimi ai lui Ingrid Bergman și ștergătoarele de la mașină nu pot înlătura valurile de apă care târnesc ca din senin în ziua însoțită, **Microcosmos**, filmul operatorilor Claude Nuridsnay și Marie Perennon, distins în 1997 la Festivalul de la Cannes cu cinci premii, prezintă o altă variantă, mai puțin contradictorie a inconfundabilului neaoș, Sfântul Ilie. Orice picătură de apă printre insecte istorisește o catastrofă în miniatură. Un strop în cădere se sparge brutal de trupul mai mic de un degetar al furnicii, o îngroapă în noroi, sparge echilibrul fragil al tânărului pe oglinda lacului. Și dintr-odată, câteva cadre sunt de ajuns pentru a creiona în fața spectatorului întâmplător atras de afișul reprezentației o întreagă scenă stradală în care oamenii fug sperați, la inspirație, sub prima streșină apărută în cale. Momentul ia sfârșit pentru a face loc unui alt eveniment din lumea insectelor. Un gândăcel încăpățânat rostogolește pe un drum pietruit de țară o fărâmă de pământ de două ori cât el. Denivelările minuscule ale drumului îi impun dificultăți greu de trecut cu anatomia sa rigidă. Dar el, determinat de voință nu se știe cărei finalități, răzbate cu perseverență pe calea imensă ce deschide înaintea sa banala cărare din mijlocul câmpului. Un alt bondar mai prostănac se lasă prins în capcana plantelor carnivore. Tot zburdând din

floare-n floare a încurcat drăgălășenia inocentă a pistilelor câmpenești cu armele seducției... Două libelule își consumă amorul fizic în zumzăitul bălții colindând contopite încremenirea undelor. Și tot așa se dezvăluie în imagini de o voluptate impresionistă, secundată prin comentariu discret al unei coloane sonore impregnate de amănunte cum altfel decât naturaliste, o întreagă lume forfotitoare dincolo de percepția grabită a ochiului omenesc. Cu toate acestea, viața în sine a acestui microunivers nu tinde să se dezvăluie în afara legilor umane, ale căror unici tributar suntem. Filmul, plin de personaje și analogii caute și traduce în termenii relațiilor dintre fiecare, pulsul febril al amintirilor dintr-un insectar. Doar un simplu insectar pentru că, din nefericire, concepția nu a valorificat marile profesionalități, monteurii, operatorii sau sunetiștii într-o operă de adevărată valoare artistică.

Microcosmos este o bijuterie vizuală frumos articulată dar care nu a reușit să imprime un sens personal și vii feeriei naturale. El rămâne o experiență ratată dacă ții cont de farmecul mistic ce emană involuntar din simpla înregistrare a unei zile și nopți prin lume necuvântătoarelor. Un misticism ce se putea insinua subtil de jos în sus, de la ordinea instinctivă ce domnește printre insecte la haosul decadent al ierarhiilor umane. Și doar Ingrid Bergman în lupta disperată cu alternativa la propria iubire s-ar fi oprit o clipă să lase nestingherit drum furnicii spre coaja sa de pâine, poate că, astăzi, cer bătuit de furtuni al dramelor romantice s-ar fi luminat pentru a da o adâncime mai clară adevăratului sens deșertăciunii lumesti.

TITLUL DE MEMBRU DE ONOARE AL SOCIETĂȚII DE CULTURĂ, ȘTIINȚE, ARTĂ ȘI LITERATURĂ GERMANO-ROMÂNĂ

Pentru merite deosebite în promovarea culturii, științei, artei și literaturii române în exil, în diaspora și în țară; pentru contribuția adusă în strângerea relațiilor româno-germane sau în contactele cu lumea occidentală și pentru concursul și sprijinul material, moral și publicistic acordat fostului cencelu sau actualei societăți, următoarele persoane sunt propuse să li se atribuie titlul mai sus-menționat.

Rene Alecu de Flers, München
Iancu Ioan Bidian, Freiburg i.Br.
Acad. Augustin Buzura, București
Ion Caramitru, București
Mircea Carp, München
Dr. Nicolas Catanoy, Germania
Dr. Matei Cazacu, Paris
Dipl.-ing. Teodor Christen, München
Eva Christian, München
Letiția Cifarelli, München
Acad. Mihai Cimpoi, Republica Moldova
Galatea Ciorănescu, München
Sorin Cunea, München
Acad. Șt. Augustin Doinaș, București
Dr. Ingo Glass, München
Prof. Dr. Lauro Grassi, Milano
Emil Hurezeanu, Koln

Dinu Ianculescu, Frankfurt a.M.
Dr. Gelu Ionescu, München
Mircea Iorgulescu, Paris
Petre Năsturel, Franța
Dr. Șerban Orescu, München
Dr. Ilie Păunescu, München
Ștefan Pisoschi, München
Dr. Titu Popescu, Karsfeld
Gheorghe Săsărman, München
Prof. Dr. Roberto Scagno, Padova
Virginia Șerbănescu, München
Prof. Dr. Dan Solomon, Elveția
Dr. Mihai Sturza, Paris
Prof. Dr. Emanuel Turczynski
Laurențiu Ulici, București
Dr. Ion Vianu, Elveția
Dr. Corneliu Zach, München
Dr. Krista Zach, München

+ **Cornel Chiriac**
 + **Ben Corlaci**
 + **Andrei Dîngă**
 + **Eugen Drăguțescu**
 + **Grigore Dumitrescu**
 + **Vasile Dumitrescu**

+ **Mihai Duncă**
 + **Violetta Fieldermann**
 + **Grigore Filiti**
 + **Liviu Floda**
 + **St. Georgescu-Olenin**
 + **Vlad Georgescu**
 + **Mihaela Ghelmegeanu**
 + **Arpad Gherghel**
 + **Dorina Ienciu**
 + **Liviu Leuca**
 + **Eugen Lozovan**
 + **Ștefan Maluscek**
 + **Aurel Manolescu**
 + **Flaviu Popan**
 + **Marian Papahagi**
 + **Mircea Popescu**
 + **Horia Roman**
 + **Aurelio Răută**
 + **Susanne Schwerthofer**
 + **Pamfil Șecaru**
 + **Emil Sigmeth**
 + **George Tomaziu**
 + **Ion Vlad**
 + **Mircea Zăciu**

EXPOZIȚIE DE GRAVURĂ de TATIANA RĂDULESCU

Nu s-au stins încă ecurile Bienalei Internaționale de gravură contemporană, manifestare găzduită la Sala Rondă a Teatrului Național din București. Cu acest prilej a avut loc un fertil schimb de informații artistice privind marea diversitate de exprimare într-un domeniu în care tradiția și inovația se complinesc.

Organizatorul manifestării a fost Muzeul de Artă din Prahova, aflat, în anul acesta, cea de-a IV-a ediție. Acest muzeu este deținător al unor superbe gravuri semnate Iosif Iser și este prezent de doamna Ruxandra Ionescu.

Pe lângă artiștii români reuniți sub egida marului lor interbelic au mai participat reprezentanți acestei arte din Republica Moldova, Polonia, Germania, Macedonia, Slovacia, Italia, Belgia, Suedia, Canada. Bienala a prilejuit stimularea interesului pentru tehnici inedite de gravură, după cum a pus în evidență artiștii români cu colegi de alte naționalități care au participat la o expoziție de gravură contemporană românească, organizată de către Centrul Cultural din Sant Niklaas, în Belgia, deschisă în martie 1999 și ilustrată cu 89 de lucrări aparținând a 11 generații din diverse generații. Au fost prezente cam zece tehnici: de metal, litografie, xilogravură, linogravură, tehnică mixtă; lucrări în care au fost utilizate imagini obținute la calculator...

Bienala a IV-a de la Ploiești a constituit un succes întrucât marchează stabilizarea unei astfel de manifestări în țara noastră.

Programul expozițional al artiștilor bucureșteni, care își desfășoară activitatea de creație la Atelierul de gravură al UAP (Podul), s-a oferit spre contemplare și lecturare în perioada 21 februarie - 21 martie la Galeria Mezanin MLPAT (Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului). Cunoscută de către amatorii de artă din prezența asiduă pe scenele bucureștene și chiar din expoziția deschisă de anul trecut în sala aferentă a Atelierului, acest grup de graficieni, aparținând mai multor ge-

nerații, figurează cu lucrări purtând marca unui stil inconfundabil și a unor obsesii ce se desfășoară în mod coerent.

Marcel Chirnoagă repune în actualitate un figurativism deschis spre embleme și simboluri abisale. **Puia Masichevici**, în compozițiile sale de mare limpezime coloristică denotă grație; tehnica computerizată o ajută să devanseze efectele pe care le-ar fi obținut prin folosirea acuarelui. **Cornelia Daneș** propune imagini caligrafiate în tonuri pastel, urmărind un scenariu enigmatic. **Ileana Micodin** recurge la un colorism pregnant pe bază de ocră, la o picturalitate viguroasă la fruntariile figurativismului. **Ștefan Iacobescu** aduce în contextul acestei expoziții grația liniilor, muzicalitatea unor arabescuri obținute din armonizarea pe baza unei trame literare, a nudurilor. **Anamaria Smighelski** construiește imaginea unor impletituri și noduri cu sugestia intensă de tactilitate, mai dură sau mai mătăsoasă. **Ala Jalea Popa** figurează cu o splendidă lucrare în al cărei rafinament coloristic transpune strălucirea gemelor. **Ion Panaitescu** este prezent cu lucrări de dimensiune mijlocie de factură abstractă și colorit viu. Ilustratoare cu har a poeziilor Magdei Isanos, **Magda Isăcescu** oferă privitorilor o lucrare de un decorativism intens exprimat prin simetrie și culori exuberante. Nici **Marina Nicolaev** nu-și dezmente vocația lirică, lucrările sale denotând un tușeu fin, ceea ce conferă suprafeței gravate o organizare atomizată. În schimb, **Teodor Hrib** explorează realitatea într-o perspectivă ironică, dizolvantă, ce acuză latura kitsch a trăirilor contemporane. **Romeo Liberis** propune metafora plastică a femeii-grădiniță în tehnica impecabilă a hașurilor catifelate cu care ne-a obișnuit la recente sale expoziții. Graficiană japoneză - colaboratoare a grupului - **Hideko Souchon** apare reprezentată prin emblemele sale florale care se detașează pe un fond de culoare închisă, evocând pădurea ca loc simbolic al pierderii de sine. **Rodica Lomnășan** reia cu exuberanță tema predi-

grafică

lectă a orașului magic văzut de ochiul copilului care surprinde, din mereu alte unghiuri, taina locuirii. **Cristian Tarbă**, emul al lui Marcel Chirnoagă, este prezent prin compoziții cu personaje grotești așezate într-o perspectivă deformantă. **Ibrahima Keita** se prezintă cu o compoziție ce vehiculează simboluri culturale cu semnificații enigmatice (precum sfînxul), în timp ce **Mioara Lovin** atrage atenția printr-o texturare prețioasă, cu tensiuni grave între suprafețele tratate filamentos și acelea acoperite cu linii curbe, hașurate. **Raluca Demetrescu** realizează variațiuni pe tema nudului, plecând de la un figurativism delicat pentru a ancora într-un imagism abstract ce valorizează încărcătura energetică a conturului. **Ioana Panaitescu** evoluează în coordonatele unui simbolism visceral într-o gamă coloristică intensă. **Rodica Maria** este prezentă printr-o lucrare cu substrat religios, aducând sugestia fastuoasă a tapiseriei bizantine. **Carmen Paraschivescu** este realizatoarea unor colaje impregnate de elemente vizuale întreținând corespondențe nebănuite. **Casia Csehi** propune o figură simbolică și dramatică în același timp, prin folosirea unui roșu intens. Sculptor cunoscut, **Neculai Păduraru** oferă o reprezentare umană desenată în tuș; el încadrează volumul printr-o linie de o pregnantă volubilitate. Prin cele două lucrări tașiste, **Corneliu Vasilescu** pune în dialog gesturile ample cu exactitatea simbolurilor cifrice. De formație pictor, **Florin Ciubotaru** reactualizează în prezența expoziției desenele sale abstracte, în timp ce **Elvira Micoș** propune o grafică bine structurată prin valențe tactile. Prin compozițiile cu case surprinse într-o atmosferă patriarhală figurează **Magda Ghinea Păun**.

Mihaela Gelca, **Aura Hârtopeanu**, **Sorana Grigoraș** și **Silvia Bărbescu** ilustrează o nouă generație de artiști graficieni, dornici să se afirme prin compoziții solide și accente iconoclaste.

Această trecere în revistă a participanților la expoziția de gravură, cu evidente accente descriptive are menirea de a sublinia în contextul manifestărilor actuale rolul și funcția graficii contemporane în modelarea continuă a codurilor, în vehicularea simbolurilor culturale. Cu sublinierea că această artă se dezvoltă în pofida unor condiții materiale vitrege, Atelierul de gravură al UAP și Salonul de expoziții aferent (Podul) fiind un elocvent și trist exemplu în acest sens.

Irene Lisboa

VÂNĂTORUL

Poetă și povestitoare portugheză (1892-1958), după studii efectuate în Elveția, Belgia și Franța, unde s-a specializat în pedagogie, s-a dedicat învățământului. A colaborat la revistele „Presença” și „Vértice”, adesea sub pseudonimul João Falcão. Valoarea literară i-a fost recunoscută abia spre sfârșitul vieții, când a ajuns să fie considerată o „maestră a prozei” și o „stilistă desăvârșită”.

Percepția cotidianului și a intimității unor ființe obișnuite caracterizează majoritatea operelor sale.

Opere principale: Poezie: *Um Dia e Outro Dia... (O zi și alta...)*, 1936; *Outono, Havia de Vir (Toamnă, trebuia să vii)*, 1937; *Folhas Volantes (Foi volante)*, 1940; Proză narativă: *Solidão (Singurătate)*, 1939; *Começa uma Vida (Începe o viață)*, 1940; *Lisboa e Quem Cá Vive (Lisabona și cine trăiește aici)*, 1940; *Esta Cidade (Orașul acesta)*, 1942; *Uma Mão Cheia de Nada, Quotra de Coisa Nenhuma (O mână plină de nimic, alta de nici unele)*, 1955; *Voltar Atrás Para Quê? (Înapoi, pentru ce?)*, 1956; *Título Qualquer Serve (Orice titlu e bun)*, 1958; *Queres Ouvir? Eu Conto (Vrei să asculți? Îți povestesc)*, 1958 etc.

Textul de mai jos aparține volumului *Uma Mão Cheia de Nada, Quotra de Coisa Nenhuma*.

Sedeam și coseam când, deodată, am auzit fluieratul. Un fluierat cum nu mai auzisem până atunci. Că triluri frumoase, chiar că-ți făcea plăcere să stai să-l asculți. Nu-i cineva de pe aici, mi-am spus. Cine o fi trecând pe stradă? Nu m-am putut duce imediat să văd; tocmai terminam niște puncte de cusătură. Brusc, am aruncat lucrul de mână cât colo. Vreau să știu! Nu mai pot să aștept, așa că mă duc la fereastră.

Culmea! Am văzut eu imediat. Cineva care să fluiera așa nu putea fi de pe aici. Un vânător, dar de unde o veni? Poartă un costum de doc castaniu și pălărie cu bor. Cu doi câini foarte zglobii lângă el... Din când în când le vorbea, am și prins câteva cuvinte.

Cine să fie, și de unde o veni? Să treacă așa, pe la poartă, și să nu intre... ciudat. De tare departe o fi fiind.

Oare unde s-o fi ducând? Și fluiera întruna. Nu semăna cu Silvestre, nici nu ceilalți țăranoi de pe aici. Arăta cu totul altfel. Nu părea să fie de la țară, nici vorbă. Dar să nu se uite el o dată

înapoi, asta-i prea de tot! Însă și fereastră e atât de ascunsă...

Tare aș fi vrut să-l văd la față. Și dacă mă salută? S-ar fi căzut să-l poftesc să intre, așa se face. O fi fost obosit, i-o fi fost sete... I-aș fi dat să bea din paharul cu flori, cel cu bordura aurită pe care l-am primit de ziua mea.

Uneori vânătorii se rătăcesc. Păcat că nu m-a văzut la fereastră! Vocea i-am auzit-o foarte bine, o voce puternică, dar veselă. Vorbea drăgăstos cu câinii, vânătorii buni așa se poartă de-obicei. Dacă nu-i de pe aici, și nu-i, asta se vede cât colo! Înseamnă că știe să vorbească. Păcat!

Aș fi poruncit să-l poftească în salon, și ar fi intrat. M-aș fi aranjat în grabă și pe urmă aș fi apărut și eu. M-aș fi pieptănat, aș fi luat altă rochie, mi-aș fi dat cu pudră pe obraji... I-aș fi oferit ceva să mănânce, și după masă l-aș fi invitat în grădină. În grădină i-aș fi cules niște flori, de ce nu? Cum după-amiezele astea sunt o frumusețe, ne-am fi așezat un pic să stăm de vorbă. Iar dacă venea atunci zurbagiul de vărul meu, i-aș fi spus să plece. Copiii deranjează.

Dar, de fapt, unde s-o fi ducând? Să nu-i spună nimeni că locuim noi aici! Poate că știa, dar, cum n-a văzut pe nimeni la fereastră...

Mania asta a mea să stau mereu și să cos! Dacă nu mi-ar fi rușine, aș trimite după el. Dar cu ce pretext? Ce să i se spună? Poate că nici tatii, când ar fi venit, nu i-ar fi plăcut. Rău îmi pare. M-am săturat de țăranoi ăștia! El măcar e un tânăr de departe și din lumea noastră. Se vede cât de colo. Până și felul cum fluieră... ca cineva care se pricepe la muzică.

Ghinionul meu că stau numai în partea asta a casei, fiindcă-i mai răcoare. Aici nu mă vede nimeni!

Dar și el, să nu se uite o dată înapoi... ce ghinion... i-ar fi făcut plăcere și lui. Intra, se odihnea puțin, stătea de vorbă, s-ar fi simțit bine... și ar fi văzut imediat că eu nu-s o țărancă din astea. Acum? S-a dus!

Dar poate că se întoarce. Întrebă e pe careva a cui e casa asta. Și, aflând că-i a tatii, pe care-l cunoaște toată lumea, o să bată la poartă. Așa cred. Să întoarce el. Îmi vine să mă și duc să pun niște flori în glastre. Nu mai arde chef să cos!

Să treacă pe aici un vânător și să mă între... mi se pare cu neputință. Să treacă și să nu intre, când vine de-atât de departe.

Sunt tristă, sunt plictisită.

Prezentare și traducere de
Micaela Ghișcu

ghenrâh dalidovici

PEATRO DIN DABRÂNEA

O rată de făcut naveta.

Într-un drum lung, în aproape șapte ani de călătorie, fără să vrei vei vedea și vei auzi de toate, ce se petrece în mașină, ce fel de oameni sunt tovarășii tăi întâmplători de călătorie. Se prea poate ca cineva să-ți cadă cu troncu prin vorbăria lui plină de ifose și prin purtarea sa măreață, cineva să-ți atragă atenția cu privirile sale și foșgăiala lui suspectă, cineva să te incite cu tăcerea nesfârșită și cu înfățișarea sa îngrijorată, iar altcineva, atât de tare să te plictisească flecărind întruna, cu încovoierile și mitocăniile lui față de vecini, încât să te cuprindă față de el o ură pentru toată viața. Într-un cuvânt, fiecare astfel de drum este ceva știut, este cam unul și același lucru, plin de griji și întrucâtva obositor, dar totodată înviorător prin impresii, prin întâlnirile cu lumea. Cam așa a fost și în timpul trambalării mele de anul trecut pe drumul Răcița-Minsk. Din câte mi-aduc aminte, atunci, la Svetlaugorsk, numărul călătorilor s-a înmulțit. Au urcat niște fetișcane-modiste, îmbujorate la față ("de la țară, hop la liceu", îmi spuneam eu), a urmat o femeie bătrână cu o poșetă giorșăită, legată cu o ață subțire ("se duce la Bobruisk sau la Minsk, la copii"), apoi a urcat, punând ochii pe un loc din spatele meu, o nevestică tânără, dolofană, roșcată, puțin pistruiată, dar cu vino-ncoa, și imediat după ea, punându-și în portbagajul ratei valiza, și luându-și rămas bun pe trotuar de la o femeie în vârstă, un bărbat iute, puțin cărunț, într-un costum ca vai de el, gri, ducând în fața sa un căiețel rotunjor, pistruiat, de vreo trei ani, semnând leit cu femeia care abia intrase. S-au așezat împreună. Pasămite alcătuiau o familie. Despre ei m-am gândit același lucru, pe care l-ați fi gândit, poate, și voi: au fost la părinți, într-un sat de lângă oraș și, iată, acum se întorc în casa lor. Din nou, la același Bobruisk sau Minsk, unde, în curând, se va îndrepta mașina noastră.

Doi șoferi s-au întors în grabă cu un tabel de la dispecerat: unul s-a suit în cabină, celălalt pe locul din față și autobuzul mare, cu canapele moi, acoperite cu învelitori albe, a început să iasă din autogară spre stradă. Femeia de pe trotuar s-a dus alături și s-a pomit să le facă semn cu mâna nepoțelului pistruiat și părinților lui.

- Păcat că plecăm așa de repede, că n-am făcut tot ce trebuia... zise cu un fel de răutate tânără femeie.

Bărbatul nu răspunse, ci numai, așa mi se părură mie, oftă din greu și se așeză mai comod parcă, lăsând spătarul mai jos și culcându-se.

Cum am spus, aveam, n-aveam chef, a trebuit să aud totul. La început, n-am prea înțeles de cine-și bătea joc tânără femeie, dar mai târziu, când s-a apucat să trâncănească tare, am priceput câte ceva.

- Nu o dată am spus-o și acum o zic iar, răspicat: nu mă mai prinzi pe mine la maică-ta, se zborși ea. E bine, nu e bine, o să-ți placă, n-o să-ți placă, află că mi-e totuna. N-o să-mi mai arăt mutra și atât. Tu fă cum vrei: nu-ți este dragă familia ta, nu-ți pare rău, nu-ți pasă de noi, ci doar de prea-scumpa ta mămițică și grădina ei, n-ai decât să te duci singur să nuncești. Fă rost de lemne, de materiale, epară casa, varsă gunoiul, ară pământul. Te-ai lins pe bot (ea chiar așa a spus: te-ai lins pe

bot!). Cum te-ai văzut în casă, direct pe canapea! Habar n-ai că eu trebuie să pregătesc copiii pentru școală, să fac ordine peste tot, să gătesc, să ajung la timp la serviciu și apoi să alerg prin magazine, să încropesc cina, să spăl o groază de rufe și să le calc, să văd cum și-au făcut copiii lecțiile... Nu, n-o să-mi mai calce piciorul pe aici. Nu vreau nici să car sacoșe, nici ultima suflare să mi-o dau aici, pe ogor. Nu vreau ca lumea să râdă de mine că sunt proastă ca un butuc.

Ascultând, mă gândeam în sinea mea: ce poveste veche, de când lumea, nora nu se are bine cu soacra și, uite-așa, o desparte de fiu-său.

Bărbatul tăcea tot timpul, iar tânără femeie tot îi trăgea cu gura și-i spunea ce o amărise de multă vreme.

- A și găsit fraierii! Cum apare vreo treabă grea, imediat ne sună: "Veniți să mă ajutați, Peatro și Zoia! Ce, grijile voastre?! Principalul - sunt ale mele". Dar dacă e să dea ceva pentru ajutorul ăsta, atunci primii sunt Vasiliok și Veracika...

Spunea toate astea când în șoaptă, când uitând de sine și înfuriindu-se, ridica vocea, se tânguia, îi scotea ochii celui de lângă ea și, faptul că nu auzea ca răspuns nici o vorbă, o aprindea, se pare, și mai amarnic. Am încetat să zâmbesc: nu, aici nu era o neînțelegere muierască obișnuită, aici era un adevărat război.

- Măcar, o dată să fi întrebat și ea: poate voi, Peatro și Zoia, aveți nevoie să vă ajut? Cumpărați o dată și voi mobilă, cum au Vasiliok și Veracika, și mai luați un frigider acolo, un televizor color. Toți trăiesc ca lumea, e timpul să trăiți și voi... Numai să-mi spuneți și vă voi ajuta, voi împărți cu voi... A, nu! Niciodată nu întreabă ceea ce trebuie, și nu dă. Și tu, papă-lapte, nu spui nimic despre toate astea. Ți-e rușine, nimic nu-ți convine! Dar iată, Vasiliok și Veracika nu se rușinează să stoarcă de la maică-ta și de la tine. Sunt încă niște mucoși, dar uite ce au deja! Nu tu, ca frate mai mare, ci Vasiliok are "Jiguli", iar Veracika adună și ea pentru "Moskvici". Și va aduna. Dar ce spun eu? Nu va aduna, ci va lua de la mama și chiar pe tine te va curăța de ceea ce ți-a mai rămas. Și tu, prostule, dai în branci și la serviciul tău și în gospodăria maică-ti! Ajută-i să-și facă bani! Nu te uita: a, eu nu am nevoie de găteți și prosteli, eu și așa, cum sunt, o voi duce cu viața asta. Doar nu umblu în opinci și nu dorm pe scândură!

- Termină, Zoia, o rugă încet bărbatul.

- Ce să termin, ce să tac?! Mi s-a acrit până peste cap de vorbe tale "termină", "răbdă", "cumva vom trăi noi, nu vom pieri", "pe mama, că-i singură, trebuie s-o ajutăm, și pe cei mici", "vom trăi și vom avea parte și de mai bine!"

- După tine, eu ar trebui să-i întorc maică-mi și neamurilor, spatele?

- Dar ei cum sunt? Iubita ta mămică, imediat cum ai prins un pic de cheag, te-a dat afară din casă și l-a luat la ea pe ginere-său. Dar ei, noii ei copii? Toată viața au urlat la tine ca puii de lup, fiindcă ei, îți spun eu, nu se rușinează să jumulească ceva de la noi.

- De ce vorbești așa, Zoia? Nu-i adevărat! Mama era foarte tânără când a murit tata. Avea doar douăzeci și cinci de ani. Cât timp am fost eu acasă n-a luat pe nimeni. Abia după ce am

plecat la oraș, i-a primit la ea pe nenea Hvedar. Și atunci amândoi mi-au cerut consimțământul. Și nici Vasea cu Vera nu sunt atât de răi. E adevărat, nu sunt de același sânge cu mine, apropiați. În fond, au crescut fără mine și au plecat în lume. Acum sunt și ei fără tată. Și atunci, cine altcineva decât mama să-i ajute?

- Dar ei de ce n-o ajută pe mama? Să arunce gunoiul, să cosească fânul, să culeagă sau să taie lemnele?

Bărbatul tăcea.

- Aha, tați! zâmbi cu o bucurie răutăcioasă tânără femeie. Nici n-ai ce să spui. În primul rând, prea mult timp au stat lângă mama și tata neobișnuiți cu munca, iar în al doilea rând, cum să facă ei așa o treabă murdară? Sunt oameni cu carte, de, intelectuali! El, chirurg, ea, violonistă! Iar tu, Peatro, un necioplit și-un prost, stai lângă strung și de-aia te duci, faci ceea ce lor le e rușine să facă...

- Vor crește, se vor schimba.

- Stai, stai! Vor termina de curățat portofelul mamei, își vor petrece toate zilele libere pe ogor sau în grajd, și pe tine or să înceapă să te respecte, vezi Doamne, că ai școală puțină și-ai citit două-trei cărți, iar de muzica rock habar n-ai! Vor respecta chiar și ajutorul tău!

- Vor respecta, nu vor respecta, nu-i nici o nenorocire. Cel mai important lucru e ca eu să nu-mi reproșez mie însumi nimic, că nu mi-am lăsat mama singură și n-am fugit nici de cei mici. Cât despre noi, câștig puțin, una la mână, nu poți sări mai sus de tine, iar doi, nu suntem chiar așa de sărăntoci. Avem un serviciu bun, un apartament ca lumea, nu ne cheltuim sănătatea și agoniseala în beție, nu ne ducem la străini, copiii învață bine - oare toate astea înseamnă puțin? Noi să fim sănătoși și vor fi și mai multe, și mai bune.

- Ești un încapățânat și-un prost, Peatro, oftă tânără femeie. Acum, proști din ăștia ca tine sunt din ce în ce mai puțini. Alții, deja își petrec vacanța, nu la țară, la părinții lor, ci la chiolhanuri...

- Mă rog, proști, deștepți sau deștepți, proști, sunt foarte...

- Nu, se înverșună hotărât împotriva lui, această Zoia. Înainte de orice, tu ești un prost!

"Dar cu proștii ăștia se ține pământul", am fost gata să mă amestec într-o ceartă străină, de familie, dar m-am abținut. E adevărat că, tocmai la Minsk, ieșind din autobuz, mi-am luat rămas bun de la ei, niște oameni necunoscuți, și le-am urat, așa cum se spune, toate cele bune.

Traducere de
Passionaria Stoicescu și
Andrei Ivanov

PAROLA - "ELVIS"

de ION CREȚU

Bătrânul Knoxville, un oraș la răscruse de vremuri

Deși, calendaristic vorbind, iarna nu și-a spus ultimul cuvânt, numeroase semne ale unei primăveri feciorelnice se zăresc la tot pasul. Asta spre încântarea tuturor, americanii fiind mari amatori de activități în aer liber - golf, tenis, drumeții sau o friptură la grătar. Temperatura, peste 20 de grade Celsius, te face să uiți imediat că doar în urmă cu puține zile fulguia aproape teatral peste Knoxville, unul dintre orașele reper ale statului american Tennessee. Ținuta de stradă, pe de altă parte, pantaloni scurți, tricouri sau cămăși cu mânecă scurtă, te anunță că ce a fost ieri nu contează - chiar dacă mai este loc pentru surprize meteorologice -, lumea trăiește din plin în prezent.

Pentru mine, trecerea este o idee prea rapidă, nefiresc de rapidă și, ignorând proverbul "La Roma te comporți ca romanii", continuu să-mi păstrez în spate, cu prudență, scurta împlănită. Nimic mai firesc pentru americanii din partea locului, însă, mi se explică, să dea jos hainele groase la primele semne de încălzire a vremii, fiindcă și în toiu verii, când dogorăște soarele, aerul condiționat păstrează temperatura în interior tot la 20 de grade. De altfel, nu pot să nu observ că singurul apartament din complexul în care sunt cazat ale cărui geamuri sunt deschise peste zi este cel în care locuiesc eu! Restul ferestrelor sunt ferecate bine, iar aerul condiționat sporește într-o veselie nota la electricitate a chirișilor. Tehnica, îmi spun, este pe cale să reducă cele patru anotimpuri, dacă nu cumva a și făcut-o, la unul singur. Pragmatismul iese, iată, încă o dată învingător în confruntarea cu poeticul. Cât despre vegetație, ea lasă doar cu zgârcenie să se vadă că nu suntem cu adevărat în plină primăvară: arbuști decorativi rezistenți la imperii, care-și păstrează frunzele verzi (și fructele roșii!!!) tot anul, împodobesc spațiile exterioare, iar iarba peluzelor, abia veștejită de ger, se trezește la viață la primele semne de apropiere a sezonului cald.

Fiecare stat american are o personalitate distinctă, nu doar geografică, istorică sau etnică, ci și culturală, spirituală. Iată, de pildă, Kentucky. Oricine locuiește în acest stat, la nord de Tennessee, îți va spune, cu imensă mândrie, că, deși "eminamente" agricol, Kentucky se poate lăuda cu una dintre cele mai celebre curse de cai - Kentucky Derby -, cu Louisville, orașul natal al lui Muhammad Ali,

unde unul dintre principalele bulevarde îi poartă numele, precum și cu crescătoriile de cai și plantațiile de tutun.

Tennessee este, poate, înainte de toate, patria muzicii "country". Spre Nashville și Memphis, centrele principale ale unei înfloritoare industrii "prelucrătoare" de muzică populară se îndreaptă privirile tuturor celor care doresc să-și facă un viitor în show-biz. Memphis este orașul lui Elvis Presley, personaj atât de prezent în viața de fiecare zi a americanului din partea locului, încât nici nu mă minunez când, frunzărind un pliant al Bibliotecii Municipale din Knoxville, aflu că parola pentru sala de computere este "Elvis". Se putea altfel? Dar nu numai Elvis dă lustru statului Tennessee, ci și Dolly Parton, cândva de o frumusețe provocatoare, cea mai celebră cântăreață de country, originară din partea locului. Când călătorești spre Nashville, întâlnești din loc în loc, pe marginea autostrăzii, restaurante care-i poartă numele și care îți oferă nu numai mâncare, dar și numeroase suveniruri evocând momente din cariera artistică a lui Dolly. Să mă mai mir, atunci, când, deschizând ziarul local, aflu că, minune, Jerry Lee Lewis, unul dintre pionierii rock-and-roll-ului, rezident al statului Tennessee, a fost dus de urgență la spital și tratat, fiindcă s-a rănit la un deget... pe când arunca la țintă cu cuțite? Celebru la tinerete pentru nonconformismul său scenic - la fiecare concert distrugea un pian - Jerry Lee nu se lasă mai prejos nici la bătrânețe.

Dar Tennessee nu este numai muzică, Tennessee este, înainte de toate, statul străbătut de Mississippi, "bătrânul fluviu" care "irigă" proza lui Mark Twain. În centrul orașului Knoxville, la câteva străzi de o terasă unde, odinioară, obișnuia să concerteze "regele" Elvis, o statuie a unui copil care vâslește mă duce imediat cu gândul la "plutașul" Huckleberry Finn și la Tom Sawyer. Întreb un trecător pe care dintre cele două personaje îl reprezintă. Cel interelat, îmbrăcat la costum și cravată, îmi zâmbește îngăduitor. "Nici unul, nici altul, este pur și simplu statuia unui copil care vâslește." Mi se pare, totuși, prea puțin și mai întreb pe cineva. Același răspuns. "Statuia copilului anonim", gândesc dezamăgit.

Tennessee este, vai, și locul unde a fost concepută în timpul celui de al doilea Război

Mondial Enola Gay, bomba ucigătoare de la Hiroșima. De altfel, Oak Ridge, în apropiere de Knoxville, rămâne cel mai important centru de studii nucleare din lume.

Mă îndrept la volanul unei camionete GMG albe, spre campusul universitar, la extremitatea estică a orașului. Nu este o raritate să conduci un astfel de mijloc de transport, "muncitoresc", mi-a explicat proprietarul mașinii când mi-a dat cheile, observându-mi, probabil, mina nedumerită în fața unei astfel de oferte. Knoxville fiind situat într-o regiune de deal-munte, o camionetă se dovedește foarte practică pentru excursii. De asemenea, studenții se folosesc și ei în mod curent de camionete pentru a-și căra lucrurile la cămin și acasă. După câteva zile de acomodare, mi se pare la fel de firesc ca și când aș conduce o limuzină. De altfel, nu pot să nu remarc faptul că în fața blocului, chiar sub ferestrele apartamentului meu, din zece mașini parcate; patru sunt *pick-up*-uri.

Kingstone Pike, arteră comercială aglomerată, care taie urbea în doua, pe o distanță de peste 25 km mă conduce, peste dealuri și văi, direct spre centrul orașului. Mă concentrez asupra volanului, dar ochiul îmi este atras de puzderia panourilor publicitare, a restaurantelor, stațiilor de benzină, băncilor, magazinelor înșirate colorat de-a lungul șoselei. Totul lasă impresia unei societăți vii, dinamice, cu toate motoarele ambalate la maximum. De altfel, potrivit statisticilor, economia americană nu a dus-o niciodată mai bine. O dovadă convingătoare o reprezintă chiar paginile de anunțuri ale "Santinelei" ("The Knoxville News-Sentinel", principalul cotidian local), doldora cu oferte de serviciu, de la spălătorul vaselor la posturi pentru medici și ingineri.

Viața artistică a Knoxville-ului este comparabilă, dacă nu chiar superioară, cu cea a altor orașe americane de aceeași dimensiune. Orchestra simfonică, și opera din localitate sunt instituții dintre cele mai onorabile. Teatrul Clearance Brown și Muzeul de Artă pot și ele să rivalizeze cu alte teatre și muzee. Ca să nu mai pomenim de o largă varietate de orchestre, trupe de teatru și balet mai mici, care concură și ele în mod intens la o viață artistică variată și de bună calitate.

Înainte de a ajunge în *downtown*, cotesc ra dreapta pe Strada 17 și intru cu prudență în campusul universitar, un conglomerat de clădiri din cărămidă aparentă, stadioane, terenuri de sport și cămine răspândite pe hectare întregi de peluze și caut un loc de parcare, lucru deloc simplu. Peste tot indicatoare te anunță negru pe alb că ești pe cale să intri într-un parcaj pentru profesori, pentru personalul administrativ al universității sau pentru te miri cine. În ciuda aerului ei juvenil, universitatea, așezată pe malul râului Tennessee, o gărlă leneșă semănând mai mult a lac, a sărbătorit, de curând, două sute de ani de existență, ceea ce nu e chiar de ici de colo.

Este ora prânzului și campusul roiește de studenți. Vremea bună i-a scos ca pe niște găze pe iarba peluzelor: care stă pe jos și-și revede notițele, care se joacă aruncând cu *frisbies* viu colorate, care se îndreaptă agale către sala de curs ducând în cărcă micile ruck-sac-uri încărcate cu manuale. Rog pe unul dintre ei să-mi facă o fotografie în fața clădirii departamentului de engleză, unde am întâlnire cu Dr. Marilyn Kallet, șefa Programului de Creative Writing, în vederea realizării unui interviu pentru revista "Luceafarul", după care, mulțumit că am o probă palpabilă a trecerii mele pe aceste meleaguri, mă arunc într-unul din cele patru ascensoare ale turnului McClung unde, la etajul 2, își are biroul scriitoarea poeta - și profesoara Marilyn Kallet, o adevărată vedetă a lumii literare din localitate.

josé camilo cela:

„PENTRU A SCRIE PROZĂ, ÎȚI TREBUIE UN AUZ MAI BUN DECÂT AL UNUI MUZICIAN“

Paginile de cultură ale ziarului madrilen, „El País“, publică interviul de mai jos pe care Victoria Prego l-a luat marelui scriitor spaniol José Camilo Cela (Premiul Nobel pentru literatură) înaintea apariției romanului acestuia, *Lemn de cimișir*.

Rep.: Sunteți mulțumit de roman?

José Camilo Cela: Da, fără îndoială. Am muncit mult la el; de altminteri, orice aș face, mă costă multă trudă. Eu scriu cu foarte mare greutate, făcând eforturi pentru fiecare pagină. Închipuieste-ți un singur lucru, Victoria, că această carte, fiecare pagină a ei, a fost redactată de patru sau de cinci ori. Citesc fiecare paragraf cu glas tare, pentru că există și cacofonii pe care nu le observi, însă, le auzi, și uneori nu găsesc locul unde se află. Și până ce dau de ele...

Rep.: Simțiți ceva care nu funcționează?

J.C.C.: Când nu prea merge ceva sau când lipsește ceva, insist și nu merg mai departe, încerc să-i aflu cauza și până la urmă rezolv. Mă gândesc mult până să hotărâsc: voi vedea mai târziu.

Rep.: Munca dumneavoastră este de miniaturist?

J.C.C.: Numai în acest fel cred că trebuie să muncim. Pentru a scrie proză, îți trebuie un auz mai bun decât al unui muzician. Pentru că totul are o cadență; e o treabă complicată. Cadența muzicii este studiată, însă cea a prozei nu, trebuie s-o crezi chiar tu, din mers.

Rep.: Limbajul are o structură muzicală?

J.C.C.: Fără îndoială, cu toate că muzicalul trebuie pus între ghilimele. Acesta este un adjectiv foarte periculos, pentru că asemenea muzicalitate nu este cea a ritmului muzicii, este alta, și aici se află dificultatea. De pildă, este mult mai ușor versul decât proza.

Rep.: Vreți să spuneți că este mai ușor să domini cuvintele unui poem?

J.C.C.: Într-un poem ritmat. Acolo te obligă un ritm determinat. De pildă, spaniolul vorbește în castiliană cu o naturalețe absolută, versuri de opt silabe... De aceea cântecele pentru orbi erau foarte ușor de făcut.

Rep.: Spuneți că proza, în schimb, este mult mai rebelă.

J.C.C.: E limpede, mai ales că are o cheie muzicală, între ghilimele, repet, care nu are reguli, trebuie să le crezi tu din mers, ceea ce este și mult mai greu. Pe scurt, pe mine mă costă mult scrisul.*

Rep.: Toate manuscrisele dumneavoastră pierdute, până la urmă le-ați recuperat?

J.C.C.: Nu, îmi lipsește *Pavilionul de odihnă*, manuscris pe care i l-am donat lui don Gregorio Maraňon, a cărui familie îl păstrează. Fusese pierdut câțva timp, și apoi, din fericire, a reapărut, spre marea mea bucurie. Acum știu că se află păstrat cu dragoste. Și poate că într-o zi vor dori să-l ofere Fundației. În tot cazul, ei sunt proprietarii lui legitimi, eu l-am făcut cadou lui Gregorio și ei sunt moștenitorii lui, de aceea asupra manuscrisului nu se poate nici măcar discuta, și nici nu am vreo pretenție. Manuscrisul *Pascual Duarte* îl am. L-am obținut pe altă cale, printr-un proces pe care l-am câștigat. Îl avea Cossío, apoi a trecut la Primăria din Cantabria. Eu am pierdut procesul la Santander, însă l-am câștigat la Burgos. I-am spus președintelui Comunității Autonome: „Uite, la Tribunal voi câștiga procesul“, iar el mi-a spus; „În clipa în care avocații dumneavoastră îi vor convinge pe ai mei că aveți dreptate, eu vi-l înapoiez“. I-am convins și mi l-au dat. Și eu m-am oferit să fac ceva ce nu se află, desigur, în sentință, anume, să copiez din nou manuscrisul cu mâna, și am făcut-o. Fiecare pagină, fiecare rând, același număr de rânduri pe pagină, fiecare rând cu același număr de silabe, totul...

Rep.: Ce barbarie!

J.C.C.: Nu observi că eu lucrez toată ziua? Muncesc ca un rob.

Rep.: Manuscrisul acesta este un alt original.

J.C.C.: Firește că este un original, nu cel dintâi, însă, fără îndoială, este. Ia seama că am menționat chiar și erata. O copie textuală este ca un facsimil, nu-i poți reduce din mărime,

nici să-l mărești și nici să adaugi vreo pagină. Astfel că s-a făcut o ediție-facsimil, nu destinată vânzării.

Rep.: Și ce senzație ați avut recopiind *Familia lui Pascual Duarte*.

J.C.C.: Cu totul deosebită. Există anumite întâmplări pe care eu, acum, nu le-aș înfățișa în felul acela, însă am respectat totul așa cum a fost.

Rep.: Însă v-a plăcut cartea pe măsură ce o rescriați?

J.C.C.: Da, cu toate că uneori o găseam naivă. Trebuie să știi că au trecut atât de mulți ani, pentru că *Pascual Duarte* este din anul '42, iar în 2002 va avea șizeci de ani. Ce barbarie!

Rep.: Nu l-ați găsit, de asemenea, foarte viguros?

J.C.C.: Da, fără îndoială, și aceasta mi-a plăcut mult.

Rep.: Noua dumneavoastră carte *Lemn de cimișir* ați povestit-o cuiva?

J.C.C.: O cunosc doar câteva persoane, pe pagini dactilografiate, netipărită pentru că practic nu există. Au avut-o doi sau trei critici cărora le-a dat-o Carmen Barcells.

Rep.: Ați dat-o la citit ca o consultare?

J.C.C.: Nu, nu, doar ca să vadă despre ce este vorba, nu ca o consultare deoarece eu îi puseseam punctul final. Pentru că, fii atentă, eu modific foarte mult, însă când sfârșesc de scris un roman și pun punctul final, nu mă mai ating de el. Eu nu fac nici măcar corecturile.

Rep.: Ce spuneți?

J.C.C.: Ceea ce auzi. Corecturile sunt făcute de către oamenii mei, care depun o atenție mult mai mare decât mine, au o înclinație specială pentru aceasta și posedă o virginitate mai mare decât o mea. Ești un rău corector dacă din text lipsește un cuvânt necesar, sau o literă, sau altceva, nu-ți dai seama pentru că citești ceea ce tu ai tot scris. Și mai ales doresc ca această carte să nu aibă erată.

Rep.: Cum vi se pare cartea?

J.C.C.: Mie mi se pare importantă, în cadrul operei mele, desigur. Asta cred... Dar trebuie s-o creadă și alții, trebuie s-o creadă cititorul.

Traducere de
Ezra Alhasid

1). Directorul revistei *Secolul 20*, Ștefan Augustin Doinaș, în ziua în care împlinea 75 de ani.

2). Cândva, un mare jucător de tenis (de masă): Geo Dumitrescu.

3). Autorul *Cireșarilor*, Constantin Chiriță, primește un premiu de la Laurențiu Fulga. Îi surprind bucuria Radu Boureanu, Zaharia Stancu și alții.

4). La o șampanie, în Sala Oglinzilor, îi descoperi pe Guță Băieșu, Ioanichie Olteanu, Traian Iancu, Cezar Baltag.

5). Multă vreme frați de cruce, Fănuș Neagu și Ion Dodu Bălan trăiesc uneori, din amintiri.

